

Namn	Natalie Stark Sofia Gustafsson
Personnummer	
Kull (om programstudent)	HT21

Program	Socionomprogrammet
Termin	6
Kurs	Examensarbete
Seminariegrupp	
Lärare	Hanna Bertilsdotter Rosqvist
Moment	Kandidatuppsats
Datum	2024-06-04

SOCIONOMPROGRAMMET
SÖDERTÖRNS HÖGSKOLA
KANDIDATUPPSATS, 15HP
VÅRTERMINEN 2024

Unga bakom galler: en ny era inom Sveriges straffrättspolitik

En kritisk diskursanalys av statens offentliga utredning om
frihetsberövande påföljder för unga

Sofia Gustafsson & Natalie Stark

Handledare: Welat Songur

juni 2024

Tack

Vi vill först och främst rikta ett varmt tack till varandra för det starka samarbetet som präglat denna uppsats. Tillsammans har vi delat ansvaret för uppsatsens innehåll och inte gjort någon tydlig uppdelning av dess olika delar. Under denna intensiva och krävande period har vi vid flera tillfällen känt oss förtvivalade, men när någon av oss känt sig nere har den andra alltid funnits där för att rycka upp och stötta. Vår resa genom denna process har präglats av ömsesidigt stöd och orubbligt engagemang. Varje utmaning vi ställdes inför blev hanterbar eftersom vi tog oss an dem tillsammans och hämtade styrka från vårt samarbete. Denna uppsats är inte bara ett resultat av våra ansträngningar, utan också ett bevis på vår uthållighet och vårt lagarbete.

juni 2024, Stockholm

Sofia & Natalie

Sammanfattning

Denna studie analyserade diskurser om rättvisa och säkerhet i SOU 2023:44 om alternativa frihetsberövande påföljder för unga lagöverträdare, samt de straffrättsliga resonemang som präglade utredningens förslag. Genom Foucaults teorier om övervakning och disciplin, kritisk marxistisk teori och Beckers stämplingsteori användes en kritisk diskursanalys med Faircloughs tredimensionella modell. Syftet var att identifiera språkliga strategier och narrativ i diskussioner om ungdomsbrottslighet och förslagen om ungdomsfängelser, för att förstå synen på unga lagöverträdare. Tre huvudsakliga diskurser identifierades: kontroll- och säkerhetsdiskursen, rättighetsdiskursen och rehabiliteringsdiskursen. Dessa motiverade en övergång till strängare kriminalpolitik för samhällsskydd och återställande av ordning och säkerhet. Utredningens förslag placerade Sverige i en mittpunkt mellan hårdare straff och preventiva insatser, med en ambivalent skildring av unga lagöverträdare som både offer och farliga individer där diskurserna innehöll både restriktiva och progressiva inslag. Slutsatserna betonade behovet av stöd och rehabilitering för att bryta kriminalitet, samtidigt som det speglade en övergång från tidigare rehabiliteringsinriktade policyer till strängare straffrättsliga åtgärder.

Nyckelord: *unga lagöverträdare, diskurs, kriminalpolitik, kritisk diskursanalys*

Antal ord: 16 737

Abstract

This study analyzed discourses on justice and security in SOU 2023:44 regarding alternative custodial sanctions for young offenders, as well as the criminal justice reasoning underlying the report's proposals. Using Foucault's theories on surveillance and discipline, critical Marxist theory, and Becker's labeling theory, a critical discourse analysis was conducted with Fairclough's three-dimensional model. The aim was to identify linguistic strategies and narratives in discussions about juvenile delinquency and the proposals for youth prisons, to understand the perception of young offenders. Three main discourses were identified: the control and security discourse, the rights discourse, and the rehabilitation discourse. These motivated a shift towards stricter criminal policies for the protection of society and the restoration of order and security. The report's proposals positioned Sweden at a midpoint between harsher penalties and preventive measures, with an ambivalent depiction of young offenders as both victims and dangerous individuals, where the discourses contained both restrictive and progressive elements. The conclusions emphasized the need for support and rehabilitation to break the cycle of crime, while simultaneously reflecting a shift from previously rehabilitation focused policies to stricter criminal justice measures.

Key words: *young offender, discourse, criminal politics, critical discourse analysis*

Word count: 16 737

English titel: *Youth Behind Bars: A New Era in Sweden's Criminal Justice Policy - A Critical Discourse Analysis of the State's Public Inquiry on Custodial Sentences for Young People*

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Inledning.....	1
1.1 Problemformulering	2
1.2 Syfte och frågeställningar.....	3
1.3 Avgränsning.....	3
1.4 Disposition.....	4
2. Forskningsöversikt	5
2.1 Argument kring frihetsberövande påföljder	5
2.2 Restriktiv straffrättspolitik	6
2.3 Progressiv straffrättspolitik	7
2.4 Sammanfattning av forskningsfältet.....	8
3. Teoretiskt ramverk och dess relevans för studien	9
3.1 Kritisk diskursanalys - CDA	9
3.1.1 Faircloughs tredimensionella analysmodell	10
3.2 Teorier	11
3.2.1 Foucault – övervakning och disciplin.....	12
3.2.2 Marxistisk kritisk teori	13
3.2.3 Beckers stämplingsteori.....	14
3.3 Teoriernas tillämpning	16
4. Material och metod.....	17
4.1 Förförståelse	17
4.2 Litteratursökning	18
4.3 Urval.....	18
4.4 Studiens empiri.....	19
4.5 Etiska överväganden.....	20
4.6 Tillvägagångsätt	20
4.7 Metodreflektion.....	22
5. Analys och resultat	25
5.1 Diskursfynd	25
5.1.1 Kontroll- och säkerhetsdiskurs.....	25
5.1.2 Rättighetsdiskurs	28
5.1.3 Rehabiliteringsdiskurs	30
5.2 Ordvalsanalys	32
5.3 Sammanfattning av analysen.....	33
5.4 Resultat.....	34
6. Diskussion	36
6.1 Teoretisk reflektion	36

6.1.1 Liberalism.....	39
6.2 Studiens resultat i förhållande till tidigare forskning	40
6.3 Diskussion kring studiens helhet	42
6.4 Studiens begräsningar.....	44
7. Slutsatser	46
7.1 Framtida forskning	47
Referenser.....	48

Ordlista

Straffrätt	Lagar och regelverk som reglerar vilka handlingar som är straffbara, vilka straff som kan utdömas och processuella regler som gäller för att lagföra brott.
Straffrättsliga resonemang	Finns olika resonemang inom straffrätten som argumenterar och underbygger hur straffrätten är strukturerad: Straffteoretiska- och preventivteoretiska resonemang.
Straffteoretiska resonemang	Kan även kallas retribution eller vedergällning, är det resonemang inom straffrätten som bygger på idén att lagöverträdare förtjänar att straffas för sina handlingar där straffet ses som en moralisk återbetalning för gärningen.
Preventivteoretiska resonemang	En kategori inom straffteori som fokuserar på att förebygga brottsliga handlingar genom olika strategier och mekanismer. Två huvudtyper: allmänprevention och individualprevention.
Allmänprevention	Syftar till att påverka hela befolkningen och avskräcka från att begå brott. Bygger på tanken att straffets avskräckande effekt kan minska benägenheten att begå brott.
Individualprevention	Fokuserar på att förebygga att den enskilde individen begår nya brott. Genom att påverka och förändra individens beteende och attityd.
Progressiv straffrätt	Betoning på reform och rehabilitering snarare än bestraffning. Utgångspunkten är att lagöverträdare kan förändras där de bör återanpassas till samhället snarare än att enbart straffa.
Restriktiv straffrätt	Betoning på strängare straff och avskräckning. Idén bygger på att hårdare straff ska avskräcka människor från att begå brott och att samhället ska skyddas genom att farliga individer hålls borta från allmänheten.

1. Inledning

Ungdomskriminalpolitiken genomgår en tydlig förändring med ett skiftat fokus, vilket exemplifieras med förslag om att införa ungdomsfängelser för unga lagöverträdare som begår allvarliga brott i åldern 15–17 år, som presenteras i SOU (2023:44) *En översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för unga*. Hradilova Selin (2021, ss.7–9) redogör för att det skett en ökning av dödligt skjutvapenvåld i Sverige sedan 2013 som inte överensstämmer med den nedåtgående trenden de andra undersökningsländerna kunde presentera. Det har för det mesta ökat med dödligt skjutvapenvåld bland unga vuxna där dödsskjutningar utanför kriminell miljö rapporteras som sällsynta. Fortsättningsvis framhåller justitieministern i ett pressmeddelande hur brottslighet i Sverige har utvecklats sedan slutet ungdomsvård infördes för 25 år sedan och hur det befintliga systemet inte längre är anpassat för dagens utmaningar (Regeringskansliet, 2023).

Det innebär att utredningen kan ses som en reaktion på det befintliga svenska straffsystemet som anses bristfälligt i att hantera ungdomsbrottslighet. Det vi ser är en utveckling som lägger större vikt i att straffa. Ågren (2021) förklarar att unga lagöverträdare som detta arbete fokuserar på, särbehandlas inom straffrätten genom straffrabatter och ungdomsreduktion (ibid. s.102). Detta stöds av psykologisk och neurologisk forskning som visar att denna grupp inte har samma utvecklade konsekvenstänk som äldre individer (ibid. s. 16). Däremot indikerar SOU (2023:44), i linje med den ökade straffinriktningen, att detta har förändrats och att gruppen som särbehandlas har minskats från att tidigare inkludera åldrarna 15–20 år till att numera enbart tillämpas fram till 18 års ålder.

Denna förändring i straffsystemet väcker frågor kring straffrättens grundläggande resonemang och dess effektivitet. Inom straffrätten finns två teoretiska resonemang: *straffteoretiska och preventivteoretiska*. Straffteoretiska resonemang fokuserar på hur straff sker och legitimeras, där betoningen ligger på hämnd eller vedergällning snarare än brottsförebyggande (Ågren, 2021). Foucaults teorier om övervakning och disciplin, som presenteras i hans verk "Övervakning och straff" (2017), utgör en central referenspunkt för förståelsen av straffteoretiska resonemang och den restriktiva straffrättspolitik som präglas av hårda straff och vedergällning. Inom forskningsfältet belyser Taylor (2022) och Cate & HoSang (2018) resonemang av restriktiv karaktär, där straffet primärt ses som ett verktyg för att skydda samhället och upprätthålla lag och ordning.

I kontrast illustrerar Brown (2017) en progressiv inställning inom straffrätten som förkastar straff för hämndens skull. Istället främjas alternativa strategier som fokuserar på individuell rehabilitering och återintegrering i samhället, vilket kan inkludera minskning eller avskaffande av straff som huvudsaklig åtgärd. Detta synsätt stämmer väl överens med det marxistiska perspektivet, som betonar vikten av att identifiera bakomliggande orsaker för att förstå mänskliga händelser (Tyson, 2015). Stämplingsteorin, en del av studiens teoretiska ramverk, lyfter fram en potentiell baksida med straffsystemets utformning genom att påvisa att fängelsestraff ofta resulterar i ökad stämpling och en högre benägenhet att begå ytterligare brott (Andersson och Nilsson, 2017). Detta förhållande understryker en kritisk syn på straffsystemet, som är samstämmig med den progressiva straffrättspolitiska inställningen.

Preventivteoretiska resonemang, enligt Ågren (2021, ss. 7–14) fokuserar på hur brott eller återfall i brottslighet kan förebyggas. Det finns både individual- och allmänpreventiva resonemang där individualprevention kan ses i hur straffpåföljden utformas för individen medan allmänpreventiva resonemang kan vara hur straffhotet avskräcker individer från att begå brott. I tidigare forskning om olika straffpolitiska strategier blir det tydligt att en progressiv straffrättspolitik antagits i vissa länder, där fokuset ligger på rehabilitering och förebyggande åtgärder på individnivå för att minska återfall i brottslighet (Carbonell et al., 2023; Lahti, 2017). Denna progressiva inriktning går i linje med de individualpreventiva resonemangen. I kontrast har länder såsom Danmark och Australien antagit en restriktivare straffrättspolitik som markerar en hård linje mot brott (Damsa, 2023; Hutchinson, 2015). En sådan straffrättspolitik återspeglar allmänpreventiva resonemang och förväntas avskräcka individer och minska brottsligheten. Det är viktigt att notera att restriktiv och progressiv straffrättspolitik inte alltid följer tydliga och fasta gränser och kan samverka och överlappa varandra.

1.1 Problemformulering

Med tanke på det föreslagna införandet av ungdomsfängelse i Sverige, som behandlas i SOU 2023:44, står vi inför en potentiellt kritisk vändpunkt i vår straffrättspolitik. Denna åtgärd signalerar en vändning mot en mer restriktiv rättspraxis, där en hårdare linje och "tillräckligt ingripande påföljder" framstår som lösningen på ungdomsbrottsligheten. En utveckling som går i linje med kriminalpolitikens skifte och den svenska samhällsutvecklingen i stort. Eftersom SOU-dokumenterna ofta utgör ryggraden i formuleringen av vår nationella lagstiftning, är det av största vikt att vi dissekerar och förstår de underliggande diskurserna som framförs. Dessa dokument är inte bara tekniska utredningar utan speglar även samhälleliga värderingar och

ideologiska strömningar som formar våra institutioner och påverkar medborgarnas liv. Ungdomsfängelse är en straffpåföljd som skulle vara relevant för unga lagöverträdare från att de är 15 år, vilka fortfarande är barn och således en målgrupp med stor relevans för socialt arbete. Vidare så är socialtjänsten en central aktör i dagsläget när det kommer till lagstiftningen kring unga lagöverträdare, där nya lagförslag eller lagändringar för denna grupp också kan innebära ett förändrat arbete för socialarbetare.

Förslaget om att införa ungdomsfängelser i Sverige representerar ett nytt och utforskat fenomen som öppnat upp för ett nytt forskningsområde. Detta gör det särskilt relevant och viktigt att studera de språkliga strategierna och straffrättsligaresonemang som används i statliga offentliga dokument kring detta ämne, för att fördjupa förståelsen av hur aktörer med olika intressen konstruerar sina diskurser för att förverkliga sina agendor. Det är därför av särskilt intresse att undersöka hur ett införande potentiellt kan påverka samhällets syn på unga lagöverträdare och vilka effekter ett införande kan medföra. Vidare kan ett synliggörande av rådande diskurser visa vilka potentiella maktförhållanden och ideologier som genomsyrar offentliga dokument om frihetsberövande påföljder för unga. Vilket är särskilt viktigt att synliggöra eftersom det sociala arbetet utformas utifrån detta.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att utforska och analysera diskurser och narrativ som genomsyrar diskussionen i statliga offentliga dokument om förslag att införa ungdomsfängelse i Sverige och synen på unga lagöverträdare. Detta undersöks med hjälp av frågeställningarna nedan:

1. Vilka diskurser om rättvisa och säkerhet kan urskiljas i diskussionen om ungdomsfängelse samt hur förs de straffrättsliga resonemangen inom dessa diskurser i statliga offentliga dokument?
2. Hur beskrivs unga lagöverträdare inom olika diskurser och narrativ i statliga offentliga dokument?
3. Vilka behov tillskrivs unga lagöverträdare ha inom statliga offentliga dokument?

1.3 Avgränsning

Denna studie är avgränsad till att enbart fokusera på unga lagöverträdare som kan bli föremål för ungdomsfängelse vid ett införande och är begränsad till en svensk kontext.

1.4 Disposition

Denna studie består av sju kapitel. *Kapitel ett* introducerar ämnet och dess relevans för socialt arbete, samt diskuterar avgränsningarna och syftet med studien. *Kapitel två* presenterar en genomgång av tidigare forskning, organiserad efter teman, och avslutas med en sammanfattning. *Kapitel tre* motiverar och presenterar studiens teoretiska ramverk och metod. *Kapitel fyra* inleds med ett avsnitt om förförståelse, följt av en beskrivning av litteratursökningen, urvalsprocessen och de etiska överväganden som beaktats. Kapitlet avslutas med en detaljerad beskrivning av studiens empiri, tillvägagångssätt och en metodreflektion. *Kapitel fem* redovisar studiens analys och resultat. *Kapitel sex* innehåller en teoretisk reflektion, följt av en diskussion av studiens resultat i relation till tidigare forskning. Här sammankopplas empiri, teori och metod, och avslutas med reflektioner kring studiens begränsningar. Avslutningsvis, *kapitel sju*, presenterar studiens slutsatser samt tankar kring framtida forskning.

2. Forskningsöversikt

I detta kapitel ges en översiktlig genomgång av forskningsfältet med fokus på argument för och emot frihetsberövande påföljder, för att ge en förståelse kring studiens område. Först presenteras de tre huvudteman som identifierats inom den tidigare forskningen: argument kring frihetsberövande påföljder både för vuxna och barn, restriktiv straffrättspolitik med argument för strängare straff, samt progressiv straffrättspolitik och dess argument. Genom att presentera argument och resonemang från olika länder ger studien insikter i hur den politiska debatten kring straff konstrueras. Dessutom belyses variationer i fängelsestrukturer och tillvägagångssätt mellan länder. Avsnittet avslutas med en sammanfattning av forskningsfältet.

2.1 Argument kring frihetsberövande påföljder

Ett centralt tema som flera forskare och studier presenterar som anledning till fängslandet av individer och användningen av fängelse som straffmedel är hur syftet är att skydda samhället (Taylor 2022; Cate & HoSang 2018). Taylors (2022) studie presenterar olika diskurser efter att ha analyserat olika domares motiveringar bakom domslut om fängslande där ena diskursen var kring att *skydda* samhällets medborgare, och en annan var om *skyldigheten* att skydda samhället. Diskursen om skydd argumenterar för hårdare straffutmätning, där den ökade användningen av fängelse agerar som skydd för medborgarna i samhället. Det illustrerar dock ett tydligt vi och dem perspektiv mellan offer och potentiella offer (medborgare) och farliga förövare (lagöverträdare). Inom diskursen om skyldighet lyfts det att det makthavarna har en plikt att skydda samhället från förövarna. Samt hur det är en skyldighet att möta de sociala förväntningarna om att besluta om ett tillräckligt ingripande straff (ibid.).

Cate och HoSang (2018) framhäver att fängelse ofta ses som ett sätt att skydda samhället från lagbrytare, där Taylor (2022) också betonar en diskurs om *kontroll*, varpå fängelset betraktas som nödvändigt inte bara för att hantera individer med problematik, som missbrukare, utan också som ett lämpligt straff för de som orsakar allvarlig skada. Hutchinson (2015) påpekar att politiker ibland prioriterar allmänhetens åsikter över vetenskaplig forskning när de bestämmer straffpolitik. Taylor (2022) visar även på hur uppfattningen om förbrytare och offer påverkar rättfärdigandet av fängelsestraff, där andra forskare också visar på hur det sker en särskildring inom gruppen lagöverträdare med två separata grupper där den ena anses "förtjäna" hårdare straff eftersom de framställs som en fara för resten av samhället (Cate & HoSang 2018; Beckett, Reosti & Knaphus 2016). Det är också viktigt att notera hur barn som lagöverträdare ofta framställs och behandlas på ett föräldrat sätt, oavsett deras ålder (Hutchinson, 2015).

De som förespråkar avskaffande eller minskning av fängelse som straffmedel argumenterar för att man måste diskutera och undersöka faktorer såsom hälsa, utbildning, ekonomi och social rättvisa. De föreslår att ett avskaffande inte ska ses som ett alternativ till fängelse, utan som en övergång till ett nytt system med fokuserat på att främja hälsa, utbildning och socioekonomiskt välmående för att förhindra brottslighet. Kritiker av fängelset betraktar det som en institution som både tillåter och genererar våld (Brown & Schept, 2017). Hughes (2011) pekar på hur diskussioner i Australien, tidigare fokuserade på underliggande orsaker till ungdomsbrottslighet och förövarens sårbarhet, i linje med tankarna hos dem som vill minska fängelseanvändningen. Australien har dock gått mot en restriktivare straffrättspolitik vilket presenteras nedan.

2.2 Restriktiv straffrättspolitik

Hutchinson (2015) presenterar ur en australiensk kontext hur det i nutid är av större intresse att straffa och klandra individen som begår brott istället för att förstå och undersöka den ofta komplexa problematiken som kan vara underliggande orsak. Så istället för att resonera kring hur möjliga bakomliggande orsaker kan vara på en strukturell samhällsnivå som socioekonomiska förutsättningar, social utsatthet, mental ohälsa, drog- eller alkoholproblematik eller socialpolitiska förutsättningar i samhället så fokuserar konversationen på specifika händelser och aktörer. Detta trots att det har presenterats indikationer på att det idag jämfört med förr finns en mer komplex underliggande problembild till varför unga begår brott (ibid.). Danmark är ett annat land som under de senaste åren gått mot restriktivare straffrättspolitik.

Damsa (2023), som utgår från tidigare arbeten i sin studie, presenterar att politiker i Danmark, oavsett parti, förespråkar en straffrättslig agenda på en grund av missnöje över det rådande straffrättsystemet och önskar att bli "hårda mot brott". Ökad stränghet anses nödvändigt för att skydda samhällets laglydiga medborgare och bestraffa brottslingar hårdare. Politikerna vill, särskilt för icke-medborgare markera att fängelsestraff i Danmark är ett "ordentligt straff". Det har resulterat i att fängelsestraffen utformats på ett sätt som är mer påfrestande för icke-medborgare eftersom deras tillgång till välfärdstjänster begränsas. Åtgärden anses av vissa politiker vara ett sätt att stärka en känsla av rättvisa i landet, genom att framhäva att även utländska brottslingar bör utsättas för konsekvenser på samma sätt som medborgare.

Hughes (2011) presenterar hur England har ett liknande synsätt där majoriteten av befolkningen anses vara en autonom grupp individer som kan falla offer för en klandervärd minoritet, där det

finns ett behov på samhällsskydd för att skydda resten av samhället från de unga förövarna. Vidare redogör artikelförfattaren för hur en lös definition på vad som anses vara socialt nedbrytande beteende kan ge större utrymme för samhället att tolka vad som är rätt och fel. Den mer restriktiva straffrättspolitiken ligger i linje med en kriminalpolitik som betonar straffteoretiska resonemang och allmänprevention mer än individualprevention. Med den stramare straffrättspolitiken prioriteras och argumenteras det för samhällsskyddet och medborgarnas säkerhet, fokus på preventiva medel anses inte lika viktigt som att snabbt bemöta lagöverträdaren och skydda medborgarna.

2.3 Progressiv straffrättspolitik

Baserat på forskningen vi funnit kan det konstateras att flera länder antagit en progressiv straffrättspolitik. Riktningen har tagits mot bakgrund av argument kring att det leder till bättre resultat på lång sikt för lagöverträdare vilket överensstämmer med mer preventivteoretiska resonemang. Utifrån Carbonell, Georgieva, Navarro-Pérez och Botijas (2023) och Lahti (2017) kan en utläsa att kriminalpolitiken i Colombia och Finland har liknande strategier. Colombias hantering av ungdomsbrottslighet har fokus på rehabilitering och återintegrering av unga lagöverträdare in i samhället efter att de begått brott. De använder sig av *System of Criminal Responsibility for Adolescents* (SRPA) med inriktningen att rätta till avvikande beteenden snarare än att bestraffa. Åtgärderna som vidtas är skyddande och pedagogiska med syfte att främja framgångsrik integrering. Trots den progressiva inriktningen på straffrättspolitiken används inte terapeutiska åtgärder i systemet. Sanktionernas utformning och stränghetsgrad varierar men avstånd tas från användning av traditionell straffrättvisa och den unga lagöverträdaren får till uppgift att återställa den skada som brottet har orsakat (Carbonell et. al, 2023). I Finland, enligt Lahti (2017) har en minskning i användandet av fängelsestraff skett sedan mitten av 1970-talet, utan ökade brottsnivåer jämfört med andra nordiska länder. Den minskade användningen av fängelsestraff är förenlig med landets övergripande kriminalpolitikmål, som inkluderar kostnads-nyttotänkande, rättvisa och humanitet där detta tankesätt speglar de individualpreventiva resonemangen. Den finska kriminalpolitiken präglas av två huvudtrender: fokus på mänskliga rättigheter och internationalisering av straffrätten.

Även i USA, som allmänt känt har en strängare straffrättspolitik jämfört med många andra länder, har det enligt Banekos och Merlos (2019), skett förändringar i kriminalpolitiken rörande unga lagöverträdare det senaste decenniet. Författarna ger en överblick av förändringar baserat på tidigare studier. Landets högsta domstol har begränsat överdrivna ungdomsstraff samt belyst

vikten av att ge behandlingsinsatser till unga lagöverträdare. Kriminalpolitikens reformering har resulterat i en ökad beaktning av barnperspektivet med större inslag av individualpreventiva resonemang. Vissa delstater har gått längre i sin reformation av ungdomsrättsystemet och avskaffat möjligheten till livstidsstraff för unga lagöverträdare. Trots delstaters varierande åtaganden har domstolar i hela landet förändrat synen på unga lagöverträdare och hur hårt de ska dömas. Numera betraktas barn och ungdomar inte enbart som förövare, utan även som offer. En har börjat särskilja på hur ungdomar döms jämfört med vuxna. Reformeringen har medfört ökad användning av behandling och förebyggande åtgärder inom ungdomsrättsystemet. Författarna betonar dock att problem kvarstår trots framsteg. Möjligheten att döma ungdomar till långa och överdrivna straff, livstidsstraff i vissa delstater, kvarstår och fängelseförhållanden är präglad av en sträng atmosfär som inkluderar hög användning av isoleringsceller och övergrepp och missbruk förekommer.

2.4 Sammanfattning av forskningsfältet

Från sammanställningen av forskningsfältet framgår det hur olika perspektiv och argument kring användningen av fängelsestraff finns. Forskning visar att fängelse ofta ses som ett sätt att skydda samhället från lagbrytare, där argument om samhällsskydd och plikt att skydda framträder. Samtidigt pekar forskning på en diskurs om kontroll, där fängelset betraktas som nödvändigt för att hantera både individer med självdestruktiva beteende och individer som orsakat allvarlig skada. Beslut kring straffrättspolitik kan grundas på allmänhetens åsikter snarare än vetenskaplig forskning, där synen på förbrytare och offer påverkar rättfärdigandet av fängelsestraff. Förespråkar för ett avskaffande eller minskning av fängelsestraff betonar vikten av att undersöka andra faktorer såsom hälsa, utbildning, ekonomi och social rättvisa. De önskar se en övergång till ett nytt system som främjar hälso- och välfärdsfrågor för att förebygga brottslighet. De presenterade länderna som antagit en progressiv straffrättslig politik fokuserar på rehabilitering och återintegrering av lagöverträdare samt betonar mänskliga rättigheter och förebyggande åtgärder. Dessa länder som strukturerar och utformar sin straffrättspolitik på individualpreventiva resonemang kan anses prioritera att se lagöverträdaren, förövaren, som en individ utsatt för faktorer utanför deras kontroll. Där makten, samhället eller välfärden kan erbjuda insatser eller stöd för att förebygga kriminalitet.

3. Teoretiskt ramverk och dess relevans för studien

För att identifiera diskurser och undersöka hur unga lagöverträdare framställs och beskrivs i statliga dokument kommer denna studie att använda sig av en diskursivutgångspunkt. Winther Jørgensen och Phillips (2000, s.19) förklarar hur Foucault var den som utvecklade teori och begrepp inom det diskursiva fältet. Det teoretiska ramverket för denna studie består av Faircloughs teori kring kritisk diskursanalys, Foucaults perspektiv kring övervakning och disciplin, marxistisk kritisk teori och Beckers stämplingsteori. Mer ingående kring samtliga presenteras nedan.

3.1 Kritisk diskursanalys - CDA

Den kritiska diskursanalysen (CDA) agerar både som teori och metod för att analysera diskurser där CDA används för att undersöka förhållandet mellan diskurser och social samt kulturell utveckling i olika sociala sammanhang. Norman Fairclough, en erkänd teoretiker och forskare som använder sig av CDA, har med utgångspunkt i Foucaults idéer härlett till ett eget angreppssätt av CDA där Fairclough undersöker hur språk och diskurser fungerar som medel för makt och ideologi i samhället. Fairclough delar Foucaults syn kring att den kunskap vi har om verkligheten inte endast speglar den, utan att det även är en avspegling kring vad vi anser som sanning. Där detta inte är något objektivt och fast utan förändras över tid och plats (Winther Jørgensen och Phillips 2000, s.19, 24–25). Författarna lyfter vidare hur olika teoretiker är överens om att diskurs kan ses som ett sätt vi talar om och förstår vår omvärld (ibid. s.7). Faircloughs ståndpunkt inom kritisk diskursanalys är att sociala och kulturella strukturer har en lingvistisk-diskursiv karaktär. Detta innebär att diskursiva praktiker skapas genom hur vi sätter ord på och beskriver vår omgivning. Dessa praktiker påverkar de sociala praktikerna och därmed även den sociala värld vi lever i. Genom att vi ständigt konsumerar och producerar text, både i tal och skrift, förändrar och reproducerar vi sociala och kulturella strukturer i samhället. Denna lingvistiska grundtanke präglar även Faircloughs modell för hur empiri bör undersökas för att genomföra en kritisk diskursanalys utifrån hur text och ord används (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s.68–67).

Ett annat grundläggande drag i Faircloughs teori är att en diskurs anses vara med och skapa den sociala värld vi lever i samtidigt som diskursen påverkas och präglas av vår värld. Detta synsätt kan ses som ett kretslopp. Exempelvis kan en social praktik ligga till grund för att en ny politisk riktning tar fart, och denna nya politiska riktning påverkar i sin tur den sociala världen. Att en

diskurs bör ses som något ideologiskt är en ytterligare utgångspunkt i Faircloughs synsätt (Winther Jörgensen & Phillips 2000, s.67). Med detta menas att diskursiva praktiker bidrar till att skapa och upprätthålla de ojämlika maktförhållanden som finns mellan olika sociala grupper i samhället. Fairclough anser således att de ojämlika maktförhållandena kan minskas genom att synliggöra hur diskursiva processer påverkar samhället. Det är denna idé som ligger till grund för att Faircloughs teori anses vara kritisk (Winther Jörgensen & Phillips 2000, s.69).

3.1.1 Faircloughs tredimensionella analysmodell

Fortsättningsvis har Fairclough skapat ett metodologiskt tillvägagångssätt för att utföra en kritisk diskursanalys som bygger på en kombination av textanalys och social analys. Genom att kombinera dessa kan man förstå sambandet mellan text och samhällsliga strukturer och processer (Winther Jörgensen & Phillips 2000, s.72). Metoden består av en tredimensionell analysmodell som fungerar som en analytisk ram för att identifiera återkommande språkbruk i vår empiri. De tre dimensionerna består av *text*, *diskursiv praktik* och *social praktik* (ibid. s.85). Första dimensionen, text dimensionen, innebär att studera språkets egenskaper i texten. Där fokus är på hur texten är uppbyggd och vilka språkliga drag som används. Detta sker med hjälp av analytiska verktyg som *modalitet*, *transitivitet* och *ordval*. Att undersöka modalitet innebär att identifiera talarens grad av instämelse genom att se vilken typ av modalitet som används i satserna. Fairclough (1992) kategoriserar modaliteter som subjektiv, objektiv och kategorisk. Subjektiv modalitet uttrycker talarens åsikter, medan objektiv modalitet framställer information som fakta utan subjektiv färgning. Kategorisk modalitet uttrycker påståenden som absoluta sanningar, oavsett stöd från fakta eller källor. Kategorisk modalitet har generellt hög instämelse då den presenterar utsagor som absoluta. Att identifiera modalverb såsom "ska", "måste", "tycker" kan hjälpa till att bestämma textens modalitet (ibid. ss. 158–161).

Transitivitet som verktyg visar hur agenterna konstrueras inom satserna med hjälp av att identifiera relationerna mellan subjekt, objekt och predikat där aktiva respektive passiva former antyder olika ansvarsnivåer. Med passiva former åsyftas satser där det egentliga subjektet utesluts, vilket tenderar att framställa händelser som oavsiktliga eller naturliga med fokus på resultatet snarare än på processerna (Winther Jörgensen & Phillips 2000, s.87). Att påvisa vilka agenter som handlingskraft tillskrivs samt när kan visa olika mönster som speglar maktrelationer och vem som har tolkningsföreträde. Vidare beskriver Fairclough (1992) vikten av ordval där betydelsen på ord kan variera beroende på kontext. Fairclough särskiljer på att välja ord och att välja hur vi vill sätta ord på betydelser. Vad Fairclough menar med att sätta

ord på betydelser är hur vi kan välja en rad olika ord och sammansätta dessa för att förmedla betydelsen. Så både själva orden är av vikt, men även hur vi väljer att sammansätta dem. Fortsättningsvis kan det sägas hur vi är både producenter som ställs inför val om vilka ord och hur dessa ord ska bygga det vi vill förmedla, men vi är även konsumenter som väljer hur vi vill tolka de orden som producenten valt. Där Fairclough menar att detta inte sker från ett vakuum utan att vi är påverkade av sociala och kulturella processer både som producenter och konsumenter. Fairclough beskriver att, när vi ändrar på våra ord så förändras också hur vi uppfattar verkligheten, även om verkligheten själv har en egen existens och kan motstå dessa beskrivningar (ibid. s. 185, 190–191).

Den andra dimensionen, diskursiv praktik, analyserar textproduktion och dess intertextuella referenser till andra texter, såsom lagstiftning och tidigare forskning, vilket kan avslöja hur dessa texter reproducerar eller förändrar varandra. Ett centralt begrepp i Faircloughs teori är *intertextualitet*, vilket innebär att alla kommunikativa händelser bygger på tidigare händelser. Enligt Fairclough bidrar intertextualitet både till stabilitet och instabilitet, kontinuitet och förändring. Med intertextualitet kan vi tydliggöra hur narrativet inom statliga dokument är konstituerad genom redan befintliga texter såsom andra dokument, utredningar eller forskning (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s.77–78).

Den tredje dimensionen, social praktik, innebär att studera den sociala praktik som den kommunikativa händelsen är en del av (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s.74). Vidare betraktar Fairclough (2015) de antaganden och idéer som individer använder som ideologier. Dessa ideologier speglar och påverkar maktrelationerna i samhället eller institutionen och spelar en roll i att upprätthålla eller förändra dessa relationer. Där Fairclough även lyfter hur analytikern måste vara medveten om sina egna tolkningsprocesser när de analyserar diskursen för att undvika att införa ogrundade antaganden om samhället. Fairclough betonar vikten av detta steg för att undersöka om och hur diskurser reproduceras eller transformeras, och vilken inverkan detta har på maktrelationer (Fairclough 2015, s. 175–176).

3.2 Teorier

Winther Jørgensen och Phillips (2000) och Fairclough (2010) beskriver att det är essentiellt för kritisk diskursanalys att inkorporera och ta hjälp av teorier för att kunna analysera modellens tredje dimension, *social praktik*. I detta avsnitt presenteras de olika teorierna som denna studie använder sig av utöver det perspektiv som Faircloughs CDA tillger. Som tidigare nämnt är det Foucaults teorier kring övervakning och disciplin, marxistisk kritisk teori och Beckers

stämplingsteori. En utförlig och mer allsidig genomgång av de tre teorierna presenteras nedan där sedan en sammanvävning av hur de tre teorierna appliceras presenteras i slutet av detta kapitel.

3.2.1 Foucault – övervakning och disciplin

Foucault ses ofta som den teoretiker som myntade begreppet diskurs genom att utveckla både en teori och begrepp kring detta ämne. Faircloughs kritiska diskursanalys (CDA) innehåller ett maktperspektiv grundat i marxistiska idéer, men som också drar nytta av Foucaults maktbegrepp (Winther Jørgensen och Phillips, 2000, s. 69). En aspekt av Foucaults maktbegrepp som överensstämmer med Faircloughs är synen på makten som produktiv, medskapande till subjekt och agenter (ibid.). I sitt verk *"Övervakning och straff"* (2017) presenterar Foucault flera idéer kring makt, disciplin, övervakning och straffets roll i samhället, vilka är centrala för denna studie. Han diskuterar hur den straffrättsliga teorin som växte fram under 1700-talet ledde till ett system som syftade till att göra bestraffningen mer förutsägbar och kontrollerad. Foucault betonar att denna reform inte bara hade ett ursprung utan också har fortsatt att påverka samhället (ibid. s. 108, 113).

Foucault (2017) diskuterar ungdomsfängelse där Mettray, en av de mer välkända ungdomsanstalterna undersöks. Foucault menar att Mettray fungerar som en modell för intensifierad disciplin och övervakning, där olika disciplinerande teknologier som skola, armé, verkstad, familj och domstol möts. Foucault beskriver hur Mettray skapade en miljö där varje aspekt av de intagna ungdomarnas liv kontrollerades och övervakades (Foucault, 2017, ss. 364–365). Foucault argumenterar att dessa ungdomsanstalter, liksom andra fängelsesystem, inte bara fungerar som bestraffningsinstrument, utan också som mekanismer för kontroll och disciplin. Genom att sprida disciplinära och övervakningsmekanismer i samhället skapas en kontinuitet mellan frihet och fångenskap, där makten att bestraffa blir naturlig och legitim. Disciplinära mekanismer införlivas i vardagen, vilket suddar ut gränserna mellan vad som är lagligt och olagligt, samt mellan frihet och fångenskap (Foucault, 2017, s. 374).

Vidare argumenterar Foucault att disciplinen verkar tyst och effektivt genom att styra individens beteenden genom ständig övervakning, ofta utan deras medvetenhet (ibid. ss. 216–217). Disciplinen utgörs av en relationell makt som underhålls genom mekanismer och ersätter traditionella tvångsformer. Den tekniska utformningen av övervakningssystemet möjliggör ett diskret utövande av makt, där övervakningstekniker samverkar för att forma och kontrollera

beteenden. Genom denna kontinuerliga, nästan osynliga närvaro förstärks och upprätthålls disciplinens psykologiska och fysiska effekter, utan behov av våld eller tvång. Denna subtile men effektiva styrning gör att den disciplinära makten framstår som mindre konkret och mer sofistikerad, även om den fortfarande utövar en omfattande kontroll (Foucault, 2017, s. 227). Sammanfattningsvis ser Foucault ungdomsfängelser som en del av ett större system av disciplin och övervakning som syftar till att forma och kontrollera individer genom integrerade och subtila makttekniker. Samt syftar till att skapa undergivna och produktiva samhällsmedborgare genom en kontinuerlig och osynlig närvaro av disciplinära mekanismer.

Att inkorporera Foucaults teorier och resonemang kring övervakning och disciplin kan härleda till ett något spretigt teoretiskt ramverk när Faircloughs tredimensionella modell är en del av både teori och metoden för studien. För att förtydliga vad som används i analysen från de två olika diskursteoretikerna så är det Faircloughs syn på diskurser och dess koppling till makt som är huvudperspektiv. Foucaults tankar och idéer kring hur övervakning och disciplin är ett sätt att kontrollera och forma individer nyttjats som ett tilläggande perspektiv till maktperspektivet.

3.2.2 Marxistisk kritisk teori

Winther Jørgensen och Phillips (2000, s. 13) lyfter hur Fairclough har ett marxistiskt perspektiv kring att undersöka underliggande ideologier och se vilka maktstrukturer som råder inom den sociala praktiken, vilket är en av anledningarna till att perspektivet valdes till denna studie. Payne (2015, ss. 406–406) beskriver hur kritisk teori har ett tvådelat syfte, att först förstå och analysera samhällsproblem för att sedan förändra de strukturer som upprätthåller samhällsproblemen. Tonvikt ligger vid att flytta skulden kring samhällsproblem och orättvisors existens, från individen till samhället. Genom att förklara sociala problem som ett resultat av samhällsstrukturen, flyttas ansvaret bort från individers beteende. Vidare ifrågasätter teorin hur kontroll upprätthålls av dominanta grupper i samhället genom att främja acceptans för specifika kulturella och sociala idéer (Payne 2015, s.414). Att i denna studie undersöka hur en viss grupp av individer blir framställda och hur de beskrivs och vad som ligger bakom deras agerande kan påvisa på de bakomliggande samhällsstrukturerna som styr det nuvarande systemet.

Enligt Tyson (2015, ss. 51–52) kräver det marxistiska perspektivet förståelse för bakomliggande orsaker för att förstå mänskliga händelser och produktioner. Marxistiska analyser av mänskliga händelser och produktioner lägger tonvikt på relationerna mellan socioekonomiska klasser, där beteenden förklaras genom att undersöka fördelningen av ekonomisk maktdynamik. Enligt detta perspektiv är skillnaden i socioekonomisk klass den

variationen mellan människor som är av störst betydelse. Tyson delar samhället i de som "har" och de som "inte har". Den privilegierade samhällsklassen som präglas av ekonomisk makt samt de mindre privilegierade. Tyson (2015, ss. 53–54) förklarar att skälen till att uppdelningen kvarstår delvis beror på tidsbrist för politiskt engagemang bland mindre privilegierade och eftersom statliga organ förtrycker individer som betraktas som ett hot mot maktstrukturen.

Med det kritiska marxistiska perspektivet kan vi eftersöka inom empirin vilka samhällsproblem och sociala orättvisor som lyfts och om det presenteras bakomliggande faktorer till dessa samhällsproblem. Där marxismen fokuserar på att uppmärksamma historiska och materiella förhållanden som formar individer samt att synliggöra de strategiska repressiva ideologier som används som en täckmantel för att upprätthålla maktstrukturer. Medelklassen missar ofta de socioekonomiska realiteterna och kritiserar exempelvis fördelningen av skattepengar, utan insikt att de rika har kontroll över fördelningen och att det mesta av pengarna går till administrativa kostnader som gynnar de rika (ibid.). Vidare så blir detta fokus på ideologier synligt även inom Faircloughs tredimensionella modell, eftersom han har ett marxistiskt perspektiv. Tyson (2015) förklarar att marxistiska kritiker strävar efter att identifiera och analysera ideologier som påverkar kulturell produktion och antingen stödjer eller undergräver befintliga maktstrukturer. Tyson använder exemplet "*robust individualism*" för att illustrera den marxistiska synen på repressiva ideologier. Denna ideologi hyllar individer som kämpar på egen hand för att uppnå sina mål, trots höga risker. Marxister är kritiska mot detta eftersom de anser att den, trots goda intentioner, förtrycker och motverkar kollektiv välfärd genom att prioritera individens egenintressen, vilket skapar en illusion av självständighet och fri vilja (ibid. ss. 57–58).

3.2.3 Beckers stämplingsteori

De teoretiska perspektiven som presenterades ovan har mer av ett ovanifrån och större samhällsperspektiv, makro, där stämplingsteorin skiljer sig i den meningen att den har mer av ett mikroperspektiv med fokus på individen. Med stämplingsteorin kan vi undersöka de individuella och interpersonella processer som påverkar hur människor blir stämplade och hur de reagerar på denna stämpling. Genom att inkludera stämplingsteorin i vår analys kan vi undersöka hur diskurser påverkar unga lagöverträdare på ett mikrosociologiskt plan, vilket är av vikt för att förstå hur policyer kan påverka individers liv. Andersson och Nilsson (2017, ss. 111–112) förklarar att stämplingsteorin belyser en potentiell baksida med straffsystemets utformning. Stämplingen som ett fängelsestraff innebär kan få individer att begå ytterligare

brott, eftersom stämplingen påbörjar en negativ identitetsprocess hos individen. Utifrån teorin anses fängelsestraff vara kontraproduktivt i förebyggandet av brott. Hilde (1996, s.124) förklarar att det skett en förskjutning från att undersöka varför vissa individer är avvikande. Istället ligger fokuset på den stämplande processen och vilken roll som stämplingen tjänar för de som stämplas och samhället i stort.

Becker (2006, ss. 22–23) poängterar att samhället skapar avvikelser genom att implementera regler och straff för de som överträder det som anses vara "rätt" beteende och agerande. Det uppstår en ambivalens eftersom olika samhällsgrupper har varierande intressen och åsikter om vad som är normativt och avvikande beteende. Det medför det faktum att det blir en utmaning att fastställa en enhetlig norm kring vad som avses med *avvikande*, eftersom kontexten spelar en avgörande roll. Sociala grupper blir skapare av avvikelser genom att införa regler som blir riktlinjer för vilka som betraktas som avvikare och icke avvikare. Grupper kan därmed påverka vilka individer de vill definiera som avvikande genom att införa regler som en viss målgrupp strider mot och på så vis betraktas dem som avvikare. Ett agerande kan av en grupp betraktas som avvikande medan det är fullt normativt för en annan grupp. Det innebär att individer felaktigt kan stämplas som avvikande även om regler inte brutits eller en medveten avvikande handling gjorts. När människor betraktas som avvikare genomgår de en process av stigmatisering, vilket kan medföra att de känner sig utstötta från samhället.

Becker (2006, ss. 31–33) gör en uppdelning i form av fyra avvikelsetyper och poängterar att ett beteende inte behöver bekräftas av andra för att betraktas som "faktiskt" avvikande. Två av avvikelsetyperna, *rent avvikande* och *konformt beteende*, är relativt enkla att förstå eftersom beteendet och hur det uppfattas av andra överensstämmer. Rent avvikande hänvisar till regelbrytande beteende som andra observerar, medan konformt beteende innebär att en person följer de rådande normerna och uppfattas som laglydig. Å andra sidan representerar *falsk avvikelse* och *hemligt avvikande* motsatsen till de tidigare nämnda. Vid falsk avvikelse tror andra att en person har överträtt normer trots att det inte är fallet, medan hemligt avvikande innebär att en olämplig handling inte upptäcks av omgivningen. Ett exempel på *hemlig avvikelse* är handlingar som inte syns eller undgår reaktioner, som dolt missbruk. Avvikelser tenderar att bemötas på olika sätt beroende på dess karaktär och synlighet, vilket ger upphov till olika reaktionsmöjligheter. Vilket kan leda till felaktiga anklagelser och konsekvenser både inom och utanför rättsliga sammanhang. Beckers (2006, ss. 22) förklarar att vad som anses vara

normativt och avvikande är en konsekvens av samhällets strukturer, samtidigt som normerna också formas genom mänsklig påverkan, såsom lagstiftning.

3.3 Teoriernas tillämpning

I följande avsnitt presenteras hur de teoretiska ramverket utöver CDA tillämpas och hur de samverkar inom denna studie. Studiens fokus utifrån Foucault ligger på hur institutioner och maktförhållanden påverkar diskurser och hur användningen av övervakning kan forma och kontrollera beteenden och identiteter. Där Foucaults teori och resonemang om övervakning och disciplin kan användas som ett verktyg för makten att omforma individer. Det marxistiska perspektivet bidrar med en synvinkel som belyser hur det är rådande maktstrukturer som förutsätter vilka som kan vara besittande av makt och vilka som kan utsättas. Kritisk marxism möjliggör analys av samhällsstrukturer, klassförhållanden och belyser hur dessa påverkar diskursiva formationer och maktrelationer samt representationen av olika intressen och aktörer. Båda dessa teoretiska angreppssätt ger studien ett huvudsiktligt makroperspektiv. Vi var dock även intresserade av att se hur individen kunde komma att påverkas vilket tillämpningen av stämplingsteorin öppnar upp möjlighet till. Med ett mikroperspektiv så kan individerna som utsätts för makten synliggöras. Utifrån stämplingsteorin analyseras hur barn och unga beskrivs och porträtteras i utredningen samt identifierar potentiell stämpling i diskurserna. Detta belyser riskerna för stämpling målgruppen kan möta vid ett införande av ungdomsfängelser, vilket kan omforma samhällets syn på unga lagöverträdare och påverka socialt arbete, individens självbild samt normer för acceptabelt beteende.

Teoriernas samverkan ger djupare förståelse av den cykliska process som samhälleliga strukturer, maktrelationer och diskurser skapar, där de formar, reproducerar och upprätthåller varandra utan en början eller slut. Beckers stämplingsteori belyser hur individer kan bli utpekade som avvikande, vilket ofta resulterar i marginalisering och social utslagning. Foucaults idéer om övervakning och disciplin visar hur institutionella maktstrukturer förstärker sociala stigman genom att stämpla individer. Kritisk marxistisk teori vidgar denna analys genom att framhäva hur ekonomiska och klassbaserade förhållanden påverkar och formas av dessa sociala strukturer, samt hur ekonomiska intressen och klasskamp kritiskt formar lagar och normer som påverkar marginaliserade individer. En kombination av perspektiven ger en bild av ett samhälle där makt utövas med både tydliga auktoritativa åtgärder och subtilare strukturella metoder som politik, sociala normer och offentliga diskurser.

4. Material och metod

Inledningsvis presenterar detta kapitel kvalitativ forskningsmetod, efterföljt av ett avsnitt om vår förförståelse. Därefter presenteras en tillvägagångssättet vid litteratursökningen efter vetenskapliga artiklar, följt av ett avsnitt om urval. Vidare presenteras empirin från studien, tillsammans med de etiska överväganden vi tagit hänsyn till och vårt tillvägagångssätt. Slutligen avrundas kapitlet med metodreflektioner. Alvehus (2023, s.20) beskriver hur en central del av kvalitativ forskning är att intressera sig för människors upplevelser där verkligheten även anses vara konstruerad av aktörer inom den. Vidare beskriver författaren att kvalitativ forskning är tolkande och syftar till att öka förståelsen och kunskap kring fenomen (ibid. s.23).

4.1 Förförståelse

Vår förförståelse inom ämnet varierade, trots att ingen av oss var direkt insatt i frihetsberövande påföljder för barn och unga. Vi uppskattar att vår förförståelse i stort sett överensstämde med den allmänna kunskapen som gemene man har om ämnet, baserat på den bild som media förmedlar. Under vår utbildning har vi dock blivit väl introducerade kring konceptet om barnets bästa, vilket återspeglas i frågeställning två och tre, där vi särskilt fokuserar på hur unga lagöverträdare framställs. En av oss har dessutom haft ett särskilt intresse för målgruppen barn och unga, specifikt inom området tvångsvård. Hon genomförde sin verksamhetsförlagda utbildning (VFU) inom familjehemsvård och skrev sin B-uppsats om tvångsvård. Den andra av oss, har genom sitt stora politiska intresse och intresse för samhällsstruktur haft stor förförståelse kring de sociopolitiska aspekterna som påverkar samhällsstrukturer vilket har berikat vår infallsvinkel på arbetet. Förförståelsen är således knapp när det berör specifikt unga lagöverträdare och straffrätt där vi dock ser hur vi innehade kunskap inom närliggande områden.

Våra tankar inför studien har starkt påverkats av den bild som media målat upp av bristerna inom de befintliga ungdomshemmen. Det innebär att vi besitter förutfattade meningar om ämnet, präglade av en kritisk inställning till frihetsberövande av barn och misstankar om att finna negativt klingande porträtteringar av målgruppen. Vi anade även att socioekonomiska faktorer och utanförskap i samhället skulle kunna förklaras som faktorer till fenomenet, där empirin inte skulle lyfta detta som den faktiska problematiken. Vi är också skeptiska till huruvida barnens rättigheter och bästa tas i beaktan vid införandet av ungdomsfängelser, särskilt med tanke på de utmaningar som har rapporterats från barn och unga på ungdomshemmen. Vidare är vår förförståelse av analysmetoden varierad, även om ingen av oss

har tidigare erfarenhet av kritisk diskursanalys. En av oss hade tidigare praktisk erfarenhet av diskursanalys, medan den andra enbart hade läst några diskursanalyser gjorda av medstudenter.

4.2 Litteratursökning

Genom en systematisk sökprocess har relevanta vetenskapligt granskade artiklar för denna studie inhämtats från databaserna Social Services Abstract och Södertörn högskolas bibliotekstjänst SöderScholar. Vi använde sökord inspirerade av andra kandidatuppsatser inom liknande ämnen, såsom "youth", "juvenile", "justice", "discourse", "politics", "criminology", "prison", "penology", "finland", "danmark" och "incarceration". Dessa sökord användes enskilt och i kombination för att förbättra sökningens precision, t.ex. "criminal justice policy" och "youth incarceration" och "juvenile justice policy". Vid alltför många sökträffar användes fler termer eller annan filtrering på databasen för att minska antalet sökträffar. Exempelvis när ursprungssökningen gjordes med ämnesorden *politics*, *discourse*, *prison*, vilket genererade 38 sökträffar, där vi använde filtreringsverktyget och valde ut ämnena *discourses*, *crime* och *social sciences*, som slutligen gav oss tre träffar på den sökningen.

Efter att alla sökningar hade filtrerats återstod totalt 94 träffar, där antalet träffar per sökning varierande från 2 till 22. Vi valde ut en artikel från varje sökning, vilket resulterade i att vi inkluderade sammanlagt 10 vetenskapliga artiklar, genom att noggrant välja en artikel per sökning baserat på artiklarnas sammanfattningar för att undvika att inkludera liknande fynd från samma söksträng och att fastna i irrelevanta ämnen för denna studie. Vår urvalsprocess syftade till att säkerställa en bred representation av perspektiv för att ge en övergripande förståelse av olika straffrättssystem, både restriktiva och progressiva samt motiv bakom frihetsberövande, vilket innebar att vi inkluderade forskning från både närliggande och icke-europeiska länder för att ge både liknande och kontrasterande kontexter till svenska förhållanden, vilket berikade vår studie med mångfaldiga infallsvinklar. Det har varit väsentligt att bland annat inkludera forskning från länder där ungdomsfängelse redan är inkorporerat i straffrättssystem för barn och unga. För att säkerställa att den inkluderade forskningen är relevant för dagens förhållanden begränsade vi vår urvalsprocess till artiklar publicerade från och med 2011. Detta för att undvika äldre forskning som inte längre återspeglar samtida förhållanden.

4.3 Urval

Vi har gjort ett strategiskt urval enligt Alvehus (2023, s.97) genom att välja SOU 2023:44 som arbetets empiri på grund av dess relevans för forskningsämnet. Alvehus betonar att man måste

överväga om urvalet ger den information man söker. Vårt syfte var att studera unga lagöverträdare inom socialt arbete, och därför valdes empiri som noggrant passar detta. Utredningen är aktuell och möjliggör analys av diskurser som kan leda till förändringar inom kriminalpolitiken för unga. Beslutet att enbart inkludera en SOU baseras på vår strävan efter en djupgående kritisk diskursanalys och att undvika ytlig analys. Vi ville fokusera på kriminalpolitik för straffmyndiga barn och unga i Sverige, det vill säga från 15 år. Vår bedömning är därför att den valda utredningen är lämplig.

SOU 2023:44, sträcker sig över 544 sidor, fördelat på 14 kapitel. Första och sista kapitlet har uteslutits från analysen, då de fokuserar på författningsförslag och författningskommentarer som inte anses relevanta för studiens syfte och frågeställningar. Beslutet att avgränsa gjordes med hänsyn av kapitlens språkliga karaktär, där lagtextens specifika stil särskiljer sig från “vardagligt” språk, vilket kan kräva särskild analys. Detta resulterade i bearbetning av 324 sidor på ett övergripande plan. Efter genomläsning identifierades fyra kapitel som särskilt relevanta då de berörde teman som studiens forskningsfrågor efterfrågar: straff, säkerhet, rättvisa, unga lagöverträdare och deras behov. En djupgående analys har därför gjorts av följande kapitel: *Straff- och påföljdssystemet för unga lagöverträdare* (kapitel 3), *Särskilt om unga lagöverträdare* (kapitel 6), *Verkställigheten av fängelse i anstalt och i frihet* (kapitel 8) samt *Verkställigheten av fängelse ska vara anpassad för barn* (kapitel 11). Urvalet av dessa kapitel motiveras även av den tid som vi har till vårt befogande för detta arbete. Totalt har vi genomfört en djupgående analys av 165 sidor från dessa fyra kapitel, samt inkluderat relevanta tillägg från andra kapitel.

4.4 Studiens empiri

I SOU 2023:44, som svar på *kommittédirektiven 2021:99*, har utredningen utforskat hur regleringen av frihetsberövande påföljder för unga lagöverträdare bör utformas för att följa direktiven om effektiva åtgärder mot allvarlig brottslighet och återfall. Vår kritiska diskursanalys utgörs på ett urval av SOU 2023:44, som förtydligas i efterföljande avsnitt. Där följande sammanfattning fokuserar på innehållet i de analyserade delarna. Utredningens granskning av det befintliga påföljdssystemet och överväganden kring förändringar inom det, samt alternativa påföljdssystem, inklusive intervjuer med tidigare intagna i slutna ungdomsvård, har utredningen lagt fram flera författningsförslag som adresserar de olika aspekterna som uppdraget omfattats av. Utredningens förslag inkluderar att ersätta slutna ungdomsvård med fängelse och överföra verkställighetsansvaret till Kriminalvården. I

undantagsfall föreslås att ungdomshem ska vara ett alternativ. Ytterligare ett förslag i linje med direktiven innebär att den befintliga slutna ungdomsvårdens maximitid ska höjas om förslaget att införa ungdomsfängelse förkastas och slutna ungdomsvård behålls (SOU 2023:44).

Teman som särskilt omfattat de utvalda delarna är kontroll, straff och påföljdernas utformning, där förändring i rådande lagstiftning blir nödvändig. Ungdomsfängelse identifieras som en central åtgärd för att upprätthålla samhällets ordning och säkerhet. Utredningen omfattas genomgående av två perspektiv, både progressiva och restriktiva, vilket illustreras av strävan efter en balans mellan kontrollåtgärder och rehabiliteringsinsatser för att stödja återanpassning till samhället och minimera återfall i brott. Unga lagöverträdare framställs som en ökad samhällsrisk jämfört med tidigare, vilket understryker behovet av adekvata reaktioner från rättssystemet. Samtidigt belyses särskilt de unga lagöverträdarnas rättigheter under samtliga skeden vid frihetsberövande och tonvikt ligger på att barnets bästa säkerställs genom inkludering av forskning om barns hjärnutveckling och betoning läggs vid att ungdomsfängelserna ska tillhandahålla behandling, vård och utbildning för dessa individer.

4.5 Etiska överväganden

Vetenskapsrådet (2017) i *God forskningssed* framhåller vikten av etiskt beteende inom forskning. Viktiga begrepp inom forskningsetik är sekretess, tystnadsplikt, anonymitet och konfidentialitet, vilka syftar till att skydda personuppgifter från spridning och vilket är forskarnas ansvar (Vetenskapsrådet 2017, ss. 40–41). Empirin i denna studie är tillgänglig offentligt och behandlar inte personuppgifter vilket innebär att färre etiska överväganden blir aktuella att ta i beaktan. Trots empirins utformning har överväganden för att inte stämpla eller utsätta unga lagöverträdare för någon marginalisering skett. För att inte stereotypisera eller förvränga målgruppen under arbetets gång har vi strävat efter att inte använda värderande ord, utan välja ord med omtanke.

4.6 Tillvägagångsätt

Empirin i denna studie har analyserat utifrån Faircloughs tredimensionella modell och resulterat i att tre diskurser kunde identifieras, vilka presenteras i kapitel fem. Först följer en redogörelse av vårt tillvägagångsätt. Genomgående under analysprocessen har vi, i enlighet med Faircloughs (1992) betoning av vikten med *ordvalsanalys*, varit uppmärksamma och granskat hur utredningen formulerat sina ordval. I syfte att förstå vilket narrativ utredningen förmedlar

om unga lagöverträdare och behovet av ungdomsfängelse, samt för att observerat konsekvensen i ordvalen.

I den inledande fasen, *textdimensionen*, granskade vi utredningens egenskaper för att identifiera diskurser. Vi inledde processen med översiktlig genomläsning av empirin för att sedan dela på analysverktygen och ansvarsområdena. En av oss koncentrerade sig särskilt på att identifiera olika *modaliteter* – subjektiva, objektiva och kategoriska – och markerade dessa med tre olika färger för att tydligt särskilja dem. Detta gjordes för att klargöra om utredningens röst framträder eller om den döljs för att framställa något som sanning. Vi har undersökt hur detta varierar genom empirins olika delar. I analysen kategoriseras åsikter som *subjektiv modalitet*, medan *objektiv modalitet* används för uttalanden baserade på forskning, lagar eller framställda fakta men med tolkningsutrymme. Uttalanden som presenteras som absoluta sanningar klassificerades som *kategorisk modalitet*. Viktiga hjälpmedel för att göra dessa identifieringar var att granska talarens grad av instämmande och att identifiera olika modalverb. Den andra av oss utförde samtidigt *transitivetsanalys* för att undersöka hur texten var skriven, hur handlingskraften tillskrevs de olika subjekten i satserna, och om aktiv eller passiv form användes, för att bedöma aktörens tydlighet. Här följer ett extrakt som illustrerar tre citat från empirin med olika modalitetsformer och transitivitet:

Citat	Modalitet	Transitivitet
På senare tid har särbehandlingen inskränkts för unga i åldern 18–20 år. Så har skett genom att möjligheten att döma personer i den åldersgruppen till ungdomspåföljder har minskat liksom, för allvarligare brott, reduktionen av de ungas straff (SOU 2023:44, s.91).	Objektiv (Framställs som fakta utan tydligt subjekt)	Passiv form (Fokus på resultat, dold aktör)
Utredningen kom fram till att behandlingsinsatser inom ramen för en verkställighet av slutna ungdomsvård bara kunde ske under en begränsad till med hänsyn tagen till att den samlade reaktionen för brottsligheten inte fick vara oproportionerlig i förhållande till straffvärdet (SOU 2023:44, s. 117).	Subjektiv (Subjektiv bedömning av ”utredningen”)	Aktiv form (Utskriven aktör)
Det är kommunerna som ansvarar för att ordna en ungdomstjänstplats för den dömda. Socialtjänsten ska upprätta en arbetsplan som närmare beskriver verkställighetsinnehållet (SOU 2023:44, s.99).	Kategorisk (Framställ som absolut sanning)	Aktiv form (Utskriven aktör)

I kapitel fem presenteras ytterligare citat som belyser vår tankeprocess vid kategoriseringen inom denna dimension. Efter att vi hade genomfört våra individuella analyser med olika

fokusområden, gick vi sedan igenom materialet tillsammans och justerade det tills vi nådde enighet kring våra respektive kategoriseringar. Från och med detta stadium genomförde vi resten av analysprocessen gemensamt, utan en tydlig uppdelning. I den andra dimensionen, *diskursiv praktik*, analyserade vi empirins *intertextualitet*. Winther Jørgensen och Phillips (2000, ss. 77–78) förklarar att det innebär att en analyserar textproduktion och intertextuella referenser till andra texter, såsom lagstiftning och tidigare forskning. Vilket kan avslöja hur dessa texter reproducerar eller förändrar varandra. Vi fokuserade på huruvida *intertextualitet* användes för att stärka argumentation, antingen för att stödja eller motsäga utredningens budskap. För att få en överblick över materialet och identifiera mönster relaterade till användningen av modalitet, transitivitet och intertextualitet, utformade vi ett kodningsschema för att sortera empirin baserat på de mest framträdande teman vi identifierade. Det ursprungliga kodningsschemat inkluderade flera teman, såsom straffrätt, sociala och strukturella faktorer, kontroll och säkerhet, brottsbekämpning, barnens rättigheter, diagnostik, rehabilitering, ålder och unga lagöverträdare. För att skapa en mer överskådlig struktur, slogs liknande teman ihop till studiens diskurser, medan mindre dominerande teman uteslöts från analysen.

I den tredje dimensionen, *social praktik*, kartlagdes relationen mellan diskursiv praktik och den övergripande diskursordningen. Detta innebär att vi undersökte hur olika diskurser interagerade med varandra och hur maktrelationer och ideologier manifesterades i dessa interaktioner. Dimension behandlas i diskussionskapitlet under avsnittet *teoretisk reflektion*. I denna dimension fokuserade vi på att identifiera ideologiska fynd och tillämpa det teoretiska ramverket. Genom att noggrant analysera de identifierade diskurserna med olika ideologier i åtanke fann vi tydliga inslag av liberalism, som visade sig vara empirins dominerande ideologin. Slutligen tillämpades det teoretiska ramverket för en djupgående analys och förståelse av diskursernas komplexitet. Vi höll vårt teoretiska ramverk i åtanke när vi analyserade diskurserna och markerade de delar av diskurserna där vi trodde att teorierna kunde tillämpas. Dessutom utforskade vi om någon av teorierna hade en dominerande roll inom varje enskild diskurs innan vi gick in i en mer djupgående teoretisk analys.

4.7 Metodreflektion

Vår kritiska inställning till frihetsberövande av barn och studiens syfte att synliggöra och undersöka rådande diskurser inom empirin, samt analysera diskursernas potentiella påverkan på samhällets syn på och hantering av unga lagbrytare, ledde till valet av kritisk diskursanalys som metod. Vi såg metoden som lämplig för att avspejla rådande maktförhållanden genom att

analysera diskurser. Samtidigt som metodvalet var naturligt, har det också inneburit betydande utmaningar under processen. För det första har det varit svårt att förstå och tillämpa metoden korrekt, vilket har varit både tidskrävande och lärorikt. En utmaning vi löst själva utan adekvat stöd och vägledning.

I arbetet med studien har vi reflekterat över validitet, reliabilitet och generaliserbarhet för att säkerställa studiens trovärdighet och pålitlighet. Validitet definieras av Johannessen, Tufte och Christoffersen (2020, s. 221) inom kvalitativa undersökningar som hur väl studiens tillvägagångssätt och resultat återspeglar studiens syfte och verkligheten. Enligt Boréus och Bergström (2012, ss. 39–40) medför vår konstruktivistiska syn på arbetet att vi är medskapare av studieobjektet vilket påverkar förmågan att vara objektiva observatörer. För att bedöma validitet måste både forskningsverktyg och vår påverkan vägas in. Urval av analysmaterial är avgörande för att besvara forskningsfrågor på ett tillförlitligt sätt, liksom betydelsen av teoretiska idéer för validitetsbedömningen (ibid.). Därför har studiens forskningsfrågor och syfte utformats efter materialet och teorierna ska hjälpa oss att förstå diskursens underliggande aspekter. Tidigare forskning valdes selektivt vilket stärker validiteten i vårt arbete.

Vi anser att vår förhandsförståelse inte har haft en betydligt större inverkan på studien än eventuell brist på kunskap om metoden. Genom våra analyser har vår kritiska hållning och vår förmodan om att upptäcka negativa representationer av unga lagöverträdare bekräftats. Det teoretiska perspektivet har haft en väsentlig betydelse för att upprätthålla en saklig och objektiv inställning under vår analys. Vi har konsekvent följt studiens syfte och våra frågeställningar, även när andra intressanta aspekter i materialet har framträtt. Vår handledares perspektiv har också varit ovärderlig då han har granskat studien ur en annan kritisk synvinkel.

Boréus och Bergström (2012, ss. 40–41) framhåller vidare reliabilitetens roll för forskningens trovärdighet, vilket kräver precision i varje steg av forskningsprocessen. De betonar vikten av intersubjektivitet där forskare bör kunna replikera studien och uppnå samma resultat, även om detta är svårt inom samhällsvetenskapen på grund av dess interaktiva natur. De pekar också på utmaningar med reliabilitet inom diskursanalys där det kan vara svårt att detaljerat beskriva analysprocessen, vilket kan resultera i otydliga slutsatser. För att förbättra reliabiliteten har vi, som författarpär, börjat med individuell fördjupning följt av gemensamma diskussioner för att säkerställa en enhetlig tolkning, och inkluderat citat i analyskapitlet för ökad transparens och jämförbarhet. Johannessen, Tufte och Christoffersen (2020, ss. 222–223) jämför överförbarhet i kvalitativ forskning med generaliserbarhet i kvantitativ forskning, det vill säga i vilken

utsträckning studiens resultat kan tillämpas på andra grupper eller områden än de som studerats. Samt om den erhållna kunskapen är användbar för framtida studier vilket vi återkommer till i studiens slutkapitel.

5. Analys och resultat

I följande kapitel presenteras analysen sammanvävt med resultatet. Metodvalet gör det naturligt att behandla analysen och resultaten tillsammans. De identifierade diskurserna är kärnan i studiens resultat, eftersom det är just diskurser vi har varit intresserade av att identifiera och utforska. Vidare så har vi även identifierat och sökt vilka olika straffrättsliga resonemang som diskurserna präglas av. Kapitlet avslutas med en sammanfattning av analys och resultat där även frågeställningarna konkret besvaras.

5.1 Diskursfynd

I följande avsnitt presenteras och analyseras de identifierade diskurserna som dominerande i relation till arbetets frågeställningar. Diskurserna inkluderar kontroll och säkerhetsdiskurs, rättighetsdiskurs och rehabiliteringsdiskurs där två åtskilda riktningar kan tydas, en progressiv såväl som en restriktiv riktning. Diskurserna presenteras i tre separata avsnitt som introduceras med en sammanfattning av innehållet, följt av citat som illustrerar och ger inblick i analysen. I framställningen integreras både första och andra dimensionen, *textens nivå* och *diskursiv praktik*. Sedan följer en övergripande ordvalsanalys som omfattar hela utredningen.

5.1.1 Kontroll- och säkerhetsdiskurs

En diskurs som identifierades är kontroll- och säkerhetsdiskursen, denna innefattar och bygger på samspelet mellan straffande åtgärder och kontroll för att hantera och förebygga ungdomsbrottslighet. Genom diskursen reflekteras Foucaults idéer om straffets roll i samhället med fokus på lagstiftning, påföljders effektivitet och betydelsen av disciplin och övervakning för att säkerställa tillräckligt ingripande påföljder, både inom institutioner som i samhället som stort. Fortsättningsvis inryms även frågor om rättvisa, rehabilitering och prevention där olika intressen och värderingar ställs mot varandra för att forma straffrättsystemet på ett sätt som anses rimligt och ändamålsenligt för samhället som helhet. Med det sagt så visar utredningen på att det skett en förändring över tid i synen på unga lagöverträdare och vad som anses vara en tillräckligt ingripande påföljd. Inom diskursen finns argument för användningen av ungdomsfängelse, vilket framställs som nödvändigt för att upprätthålla ordning och säkerhet. Ett exempel är citatet nedan:

På senare tid har särbehandlingen inskränkts för *unga i åldern 18–20 år*. Så har skett genom att möjligheten att döma personer i den åldersgruppen till ungdomspåföljder har minskat liksom, för allvarigare brott, reduktionen av de ungas straff (SOU 2023:44, s.91).

Citatet pekar på en ökande trend mot strängare straff för unga lagöverträdare och föreslår att ökad användning av strängare straffmedel ses som en effektiv metod för att förebygga brottslighet och skydda samhället. Det framhålls dock inte varför eller vilka aktörer som är drivande i denna process, citatet använder sig således av passiv formulering som fokuserar på effekterna av åtgärderna snarare än på de aktörer som genomför dem. Genom att presentera förändringar kring minskade ungdomspåföljder och straffreduktioner som om de skett utan tydlig anledning eller beslutsprocess, osynliggörs aktören bakom dessa beslut. Vidare är citatet objektivt, utan personliga åsikter, vilket framställer policyändringen som en rationell och saklig process, utan subjektiva värderingar eller enskilda beslutsfattares påverkan. Detta bidrar till att legitimera besluten, där dem blir svårare att ifrågasätta eller kritisera utifrån personliga eller moraliska åsikter.

Inom diskursen framhävs ett fokus på att utveckla och implementera övervaknings- och kontrollmetoder för ungdomar som avtjänar straff, samtidigt som säkerhet och ordning inom anstalter betonas. Diskursen betonar vikten av att anpassa påföljder efter den unges brottslighet och behov, samt utforskar strategier för att säkerställa ordning, såsom kroppsvisitation och övervakning av kommunikation. Målet är att förebygga brott och skydda samhället, samtidigt som en balans mellan kontrollåtgärder och rehabilitering eftersträvas för att stödja de ungas återanpassning. Inom diskursen presenteras det ett intresse av att förebygga återfall i brottslighet, men inte på bekostnad av samhällsskyddet. Vilket pålyser att det finns individualpreventiva resonemang inom diskursen, de prioriteras dock inte.

Tillsammans med de andra beskrivningarna av unga lagöverträdare ses ett narrativ där barn och unga som begår brott idag upplevs som ett större hot mot samhället än tidigare. Utredningen framhäver även Gångbrottsutredningens förslag om hårdare straff vid återfall i brott, trots att forskning visar att frihetsberövande påföljder inte nödvändigtvis minskar risken för återfall (SOU 2023:44). Här kan intertextualitet ses i hur SOU (2023:44) använder sig av en annan utredning och därmed reproducerar dennes agenda. Gångbrottsutredningens förslag illustrerar ett allmänpreventivt resonemang, som syftar till att avskräcka individer från att återfalla i brott. Ett annat citat som påvisar en del av diskursen är följande:

Vidare övervägde Påföljdsutredningen om det behövdes bättre möjligheter till kontroll och stöd för den unge första tiden efter att frihetsberövandet upphört varvid man kom fram till att Socialnämndens ansvar för att tillgodose det särskilda behov av stöd och hjälp som unga kan ha efter att ha verkställt slutna ungdomsvård behövde tydliggöras genom ett tillägg i socialtjänstlagen (SOU 2023:44, s.113).

I det angivna citatet används en aktiv form där aktören syns och subjektiv modalitet, vilket reflekterar att det är *Påföljdsutredningens* åsikter och bedömningar som presenteras. Citatet visar hur utredningen övervägde och kom fram till att Socialnämndens arbete behövde tydliggöras genom lagstiftning, vilket synliggör den påverkan de hade över lagstiftningsprocessen. Utredningen använder termen "behövdes" som uttrycker makten i att avgöra behovet av lagändringar. Vidare nämns "möjligheter" till kontroll och stöd, där "stöd" definieras mer, medan detaljer om vilken kontroll som avses lämnas osagt. Det är specificerat att Socialnämnden ska ansvara för stödet och de preventiva åtgärderna, men det förklaras inte vad kontrollen omfattar eller vem som utövar den ökade kontrollen. Citatet antyder även en förståelse för att ungdomar har särskilda behov som kräver särskild uppmärksamhet, vilket kan stå i kontrast till en alltför strikt tillämpning av strängare påföljder. Även här kan intertextualiteten ses i användningen av en annan utredning för att underbygga sina egna resonemang. Diskursen varierar mellan aktiv och passiv form, där aktiv form ofta används i uttalanden som direkt relaterar till utredningen eller andra institutioner och myndigheter. Ett annat citat som använder passiv form men objektiv modalitet är:

Om det inte är uppenbart obehövligt ska den som ska tas in i anstalt kroppsvisiteras eller kroppsbesiktigas för eftersökande av otillåtna föremål när han eller hon kommer till anstalten (8 kap. 3 § fängeslagen) (SOU 2023:44, s.232).

Satsens struktur saknar en aktiv aktör, vilket ger ett intryck av en allmän regel snarare än en individuell åtgärd. Vid användning av passiv formulering, såsom i "kroppsvisiteras" eller "kroppsbesiktigas", specificeras inte vem som utför handlingen. Även om meningen initialt kan tolkas som kategorisk med användning av modal verbet "ska", vilket antyder en regel som bör följas utan avvikelse, inför frasen "om det inte är uppenbart obehövligt" en subjektiv dimension. Denna formulering indikerar att bedömningen av när något är "uppenbart obehövligt" är beroende av tolkningen hos personer som tillämpar regeln. Trots en strukturellt objektiv framställning, möjliggör detta tolkningsutrymme för subjektiva åsikter som kan påverka regelns tillämpning. Sammanfattningsvis understryker citatet vikten av regler inom institutionella ramverk men introducerar även en subjektiv komponent som kan påverka praktisk tillämpning genom beslut från en ospecificerad auktoritet. Det kan identifieras hur diskursens straffrättsliga resonemang är spridda med fokus både i restriktiva straffteoretiska resonemang där straffet legitimeras med motivering i hur unga lagöverträdare är en fara för samhällsskyddet. Där det även finns diskussion om preventivteoretiska resonemang där allmänprevention är mer

prevalent och prioriterat än individualprevention, där en önskan om att hårdare straff ska avskräcka.

5.1.2 Rättighetsdiskurs

En annan diskurs är rättighetsdiskursen som belyser unga lagöverträdarens rättigheter och behov, före, under och efter frihetsberövandet. Diskursen adresserar både generella rättigheter och särskilda rättigheter för frihetsberövade barn och unga. Diskursen är komplex då den inkluderar både nuvarande praxis och förslag till förändringar vilket resulterar i en del motsägelsefulla uttalanden om vilka rättigheter som bör tilldelas frihetsberövade barn och unga. Utredningen betonar vikten av att alltid prioritera barnets bästa och följa barnkonventionen vid hantering av unga lagöverträdare, såsom vid tillämpning av fängelselagen. Diskursen betonar att dessa barn har rätt till särskild behandling och reducerade straff, med individuell bedömning för att fastställa lämpliga påföljder och vårdinsatser. Under frihetsberövande ska de ha en individuellt anpassad verkställighetsplan och tillgång till utbildning, sysselsättning, fritidsaktiviteter, tandvård och hälso- och sjukvård. För de ungdomar som får en övervakare efter avslutad frihetsberövning specificeras rättigheten att ta del av övervakarens rapporter, med vissa undantag (SOU 2023:44). Detta är ett återkommande segment vi funnit inom diskursen, att flera av rättigheterna åtföljs av undantagsformuleringar som potentiellt kan begränsa barnens rättigheter. Beckers stämplingsteori återspeglas på flera ställen inom diskursen, där beteenden eller ageranden som personalen uppfattar som avvikande kan leda till att individen fråntas vissa rättigheter, som ett straff. Det belyser även hur personalen praktiskt föreslås tillämpa Foucaults idéer om övervakning och kontroll. Ett sådant exempel återfinns i följande citat, om barnens rättigheter att ta emot besök under frihetsberövandet:

En intagen får ta emot besök i den utsträckning det lämpligen kan ske. Ett besök får dock vägras om det kan äventyra säkerheten på ett sätt som inte kan avhjälpas genom kontroll av den besökande, kan motverka den intagnes anpassning i samhället, eller på annat sätt kan vara till skada för den intagne eller någon annan (7 kap. 1 § fängelselagen) (SOU 2023:44, s. 231).

Det framgår inledningsvis att den unge lagöverträdaren har handlingskraft och rätt att ta emot besök. I den efterföljande meningen begränsas handlingskraften genom en gardering som tillåter att rättigheten kan fråntas om det bedöms nödvändigt. Den unge lagöverträdaren placeras i en position där någon annan ges makten att avgöra om rättigheten ska kvarstå eller fråntas. Vem eller vilka agenterna som tillskrivs denna makt är, specificeras inte, vilket ger passiv form. Citatets modalitet är objektiv, eftersom det presenteras som fakta på ett neutralt

sätt och hänvisar till gällande lagstiftning utan subjektiva inslag. Det finns däremot en möjlighet att anpassa tillämpningen av lagen på olika individer vilket innebär att stycket inte är av kategorisk karaktär. Ytterligare ett exempel där såväl Beckers stämplingsteori som Foucaults idéer reflekteras är i följande citat där utredningen föreslår att tilldela unga lagöverträdare en rättighet med tydliga ramar kring när den ska gälla:

Om ett beslut fattas som innebär särskilt ingripande kontroll- eller tvångsåtgärder, som t.ex. att kontrollera den enskildes bostadsrum, genomföra kroppsvisitation eller kroppsbesiktning eller belägga en intagen under 18 år med fängsel *ska* den intagne ha rätt till uppföljande samtal efter att beslutet har verkställts. Detta för att den unge ska få möjlighet att bearbeta det som han eller hon har varit utsatt för. Rätten till uppföljande samtal bör begränsas till sådana särskilt ingripande åtgärder som nyss nämnts (SOU 2023:44, s. 323).

Citatet inleds med att den unge lagöverträdaren tillskrivs rättigheten att få stödsamtal och aktören som utsatt barnet blir skyldig att bistå med detta. Formuleringen medför däremot ett osynliggörande av vem den aktören är, vilket innebär att meningen är strukturerad så att man inte kan utläsa vem som står till svars för handlingen, vilket ger passiv form. Den efterföljande meningen är däremot skriven i aktiv form där den unge som utsatts tillskrivs handlingskraft för att bearbeta det hen blivit utsatt för, vilket ger en framställning av att den unge är en aktiv part i att bearbeta. I den avslutande meningen återgår författarna till passiv form, vilket syns i avsaknaden av en aktör. Där det blir intressant att resonera kring vem det är som kommit fram till att ett beslut om att det enbart är vid särskilt ingripande åtgärder som stödsamtal är en rättighet. Från början av citatet och fram till sista meningen kan kategorisk modalitet utläsas i textstycket, eftersom informationen som framförs inkluderar modalverbet ”ska”. Vilket indikerar på att utredningen menar att detta är ett uttalande med absolut karaktär där det inte ges utrymme att frånga bestämmelsen. Den sista meningen består av subjektiv modalitet som ses med modalverbet ”bör”, där det tillskrivna tolkningsutrymmet synliggör utredningens åsikt. Inom diskursen dominerade kategorisk modalitet, följt av objektiv modalitet, medan subjektiv modalitet används minst. Detta kan förklaras av att diskursen fokuserar på unga lagöverträdarens rättigheter, som ger ett behov av tydliga och bestämda formuleringar. Inom denna diskurs förekommer aktiv form i dubbelt så hög frekvens som passiv form. Vi ser att diskursen i huvudsak präglas av individualpreventiva resonemang, vilket framgår av betoningen på unga lagöverträdarens rättigheter, såsom rätten till utbildning och sysselsättning. Dessa rättigheter indikerar att straffet inte bara handlar om hämnd, utan också syftar till individuell förändring och återanpassning in i samhället efter avtjänat straff. Samtidigt motiveras möjligheten att

kunna begränsa rättigheterna, som nödvändigt för att upprätthålla lag och ordning, vilket synliggör de restriktiva inslagen inom straffsystemet. Vilket går i linje med Foucaults idéer om syftet med ungdomsfängelsers, att såväl forma och kontrollera individer som att skapa produktiva medborgare.

5.1.3 Rehabiliteringsdiskurs

I utredningen identifieras *rehabiliteringsdiskursen* som framhäver vikten av integrerad vård, behandling och uppföljning som centrala inslag i straffpåföljdens utformning och inte enbart repressiva åtgärder. Detta för att främja återintegrering i samhället och förebygga återfall i brottslighet. Diskursen framhäver den kritiska utvecklingsfas som unga befinner sig i och betonar behovet av särskilt anpassade åtgärder och uppmärksamhet från rättssystemets sida. Särskild vikt läggs vid att beakta de unga lagöverträdarnas psykologiska, biologiska och sociala förutsättningar. Utredningen belyser även faktorer som kan öka risken för återfall, såsom ålder, psykologisk mognad, socialt nätverk och deltagande i prosociala aktiviteter. Vidare framhålls betydelsen av att lägga fokus vid ungdomars behov av utbildning och stöd. En central komponent i det rehabiliterande arbetet är förslaget att tilldela varje ung lagöverträdare en koordinator, som spelar en viktig roll i rehabiliteringsprocessen genom att assistera individen med myndighetskontakter. Effektiva återanpassningsprogram och övervakning föreslås för att främja återintegreringen, under övergången från fängelse till frihet. Vidare understryks vikten av god samverkan mellan andra myndigheter, inklusive socialtjänst och Försäkringskassan, under övergångsperioden. I diskursen som präglas av en progressiv inriktning som framställs välvillig, syns fortfarande stämplingsteorin kring hur unga lagöverträdare anses inneha ett avvikande beteende som behöver omprogrammeras. Vidare kan Foucaults idéer om disciplin återfinnas i de sagda fördelarna kring ett frihetsberövande. Följande citat illustrerar utredningens framhävande av rehabilitering som en central och effektiv åtgärd för att förebygga upprepanade brottslighet:

Vid verkställigheten av ett frihetsberövande straff ska verkställigheten – i den utsträckning det är möjligt med hänsyn till kravet på samhällsskydd – inriktas på åtgärder som syftar till att förebygga återfall. Att den dömde är frihetsberövad under påföljden innebär också att det därmed är mycket svårare för den dömde att planera och begå nya brott (SOU 2023:44, s. 184).

I citatet återfinns objektiv modalitet utan subjektiv inverkan. Utredningens åsikter framställs som sanning, eftersom hänvisningar till annat material saknas. Ansvarsfördelningen är otydlig då det inte framgår vem som utför verkställigheten och åtgärder för att förebygga återfall i brott, vilket indikerar att citatet är formulerat i passiv form. I citatets inledning antyds att andra

medborgare eller samhället i stort prioriteras framför unga lagöverträdare. Återfallsförebyggande åtgärder för frihetsberövade individer ses således som sekundära, som kan variera beroende på situation, vilket indikerar att preventiva resonemang underkastas samhällsskyddet och visar på restriktiva inslag i linje med samhällsutvecklingen. Citatet ger vidare intrycket att frihetsberövande är en universell lösning för att motverka brottslighet, vilket kan vara en förenklad och potentiellt vilseledande uppfattning om vi intar ett marxistiskt perspektiv. Ett annat exempel från ett senare kapitel i utredningen understryker att förebyggande av återfall bör vara en integrerad del i verkställigheten, med vissa undantag:

Bestämmelser om planeringen och utformningen av verkställigheten av fängelsestraff finns i 1 kap. 5 § fängeslagen. Verkställigheten ska utformas så att den intagnes anpassning i samhället underlättas och så att negativa följder av frihetsberövandet motverkas. I den utsträckning det är möjligt utan att kravet på samhällsskydd eftersätts, ska verkställigheten inriktas på åtgärder som är ägnade att förebygga återfall i brott (SOU 2023:44, s.220).

I citatets två inledande meningar framgår det att kategorisk modalitet används av ordet ”ska” som antyder att alla unga lagöverträdare har rätt till en gynnsam verkställighet vilket utesluter undantagsmöjligheter. I citatets avslutande mening används objektiv modalitet, som i praktiken kräver bedömning av en aktör, vilket öppnar upp för tolkningsutrymme kring när denna rättighet kan fråntas den intagne. Citatet är genomgående skrivet i passiv form och döljer den aktiva beslutsfattaren och skapar oklarhet kring vem som ska fatta beslut om den intagnes rättigheter. Citatet som betonar hur verkställigheten bör prioritera den intagnes återanpassning snarare än att fokusera på bestraffning, speglar kritiska marxistiska inslag där individen inte ska klandras. Ett annat citat, strukturerat i passiv form med objektiv modalitet, där det är tydligt hur det finns en subjektiv prägning samt osynlig aktör illustrerar hur olika faktorer kan påverka barnen och ungdomarna:

Vidare bedöms klientens mottaglighet för insatser. Om klienten bedöms ha svårt att tillgodogöra sig en insats, kan insatser för att öka mottagligheten behövas, t.ex. genom att bearbeta nedstämdhet och ångest eller genom att utreda och behandla ADHD (SOU 2023:44, s.256).

Detta citat illustrerar ett individualpreventivt resonemang genom att understryka vikten av anpassad individualprevention och att interventionsstrategier behöver utformas för den ungas specifika behov. Det visar en förståelse för komplexiteten i att behandla unga lagöverträdare och behovet av att adressera underliggande psykiska och beteendemässiga problem för att minska återfallsrisken. Det betonar vikten av ett holistiskt perspektiv, dock så är de givna

exemplen associerade med faktorer kopplat till psykisk hälsa eller neuropsykiatriska diagnoser. Ett annat citat i linje med föregående, berör även det hur de unga lagöverträdarnas ålder är av vikt att ha i åtanke:

Det är inte motiverat att betrakta lagöverträdare i åldersspannet 15–21 år som att de generellt skulle ha samma neurofysiologiska och utvecklingspsykologiska förutsättningar som vuxna att hantera komplexa och hotfulla situationer (SOU 2023:44, s.66).

Här framhålls vetenskapliga argument för varför unga inte bör dömas eller behandlas som vuxna inom rättssystemet, vilket går i linje med individualpreventiva resonemang. Inom diskursen används och återkopplas ställningstaganden till forskning vilket påvisar textproduktionens intertextualitet till vetenskap. Meningsstrukturen ifrågasätter generella antaganden om ungdomars likhet med vuxna och lyfter fram behovet av specialanpassade tillvägagångssätt i rättsvård och straff. Det förstärker argumentet för åldersanpassade straffrättsliga tillvägagångssätt och betonar vikten av evidensbaserade metoder. Vidare använder meningen sig av kategorisk modalitet eftersom det utelämnar möjligheten till tolkningsutrymme. I diskursen som helhet är det framträdande att objektiv modalitet används oftare än subjektiv och kategorisk. Utredningen presentera sina åsikter och bedömningar som fakta genom att använda objektiv modalitet vid flera tillfällen, vilket ger texten en mer saklig ton och minskar inverkan av personliga åsikter. Inom rehabiliteringsdiskursen är fördelningen mellan aktiv och passiv form relativt jämnt fördelad med en något större andel passiva formuleringar. Vi har kunnat utläsa att aktiv form använts dubbelt så ofta i citat där subjektiv modalitet används jämfört med passiv form. Vilket indikerar en tendens att betona handlingar och ansvar mer direkt och explicit vid subjektiva uttalanden inom denna diskurs. Vi ser att individualpreventiva resonemang dominerar inom rehabiliteringsdiskursen. Däremot förkastas preventiva resonemang i situationer där restriktiva åtgärder anses nödvändigt för att upprätthålla samhällsordningen, vilket kan ske på bekostnad av de unga lagöverträdarna.

5.2 Ordvalsanalys

Vid bearbetning och analys av texten har vissa ordval markerats som *samhällsskydd*, när ord som *behöver* eller *möjligen* har använts samt om det varit konsekvent i hur barnens och ungdomarnas ålder beskrivits. Inom utredningen har en konstant gardering skett när de beskriver de olika rättigheterna barnen innehar och vilka skyldigheter som vederbörande institution har, vilket resulterat i utrymme för att inskränka i barnens rättigheter. Vidare har det

inte varit konsekvent hur de unga lagöverträdarnas ålder behandlas, i utredningens inledande del presenterades det hur barn under 18 år kommer benämnas just som barn och att det i situationer där det är en mixad åldersgrupp med minderåriga och myndiga skulle benämnas ”barn och unga” (SOU 2023:44). Det har dock varit flera formuleringar i utredningen som föräldrar barnet, antingen med ”ungdomar under 18 år” eller som i citatet nedan:

Det har främst varit unga män som har dömts till ungdomsövervakning (cirka 90 procent). Genomsnittsåldern har varit 17 år [...] (SOU 2023:44, s.102).

Att i en kontext där gruppen som beskrivs är i en ålder mellan 15 år upp till tidig 20-årsålder välja att benämna de som ”unga män” är med och skapar en bild av att det är vuxna och myndiga personer som framställs. Sedan framkommer det i efterföljande mening att det fortfarande är både minderåriga och myndiga personer som beskrivs. Att i vissa kontexter beskriva barn som ”ungdomar under 18 år” kan ge ett annat narrativ än om utredningen hade beskrivit de som ”barn”.

5.3 Sammanfattning av analysen

Innan vi övergår till diskussionskapitlet, där den tredje och sista dimensionen, *social praktik*, behandlas under teoretiska reflektioner presenteras här en sammanfattning av analysen. Detta efterföljt av ett resultatavsnitt där studiens frågeställningar besvaras. Diskurserna belyser de komplexa sätten på vilka samhället och det rättsliga systemet interagerar med unga lagöverträdare, och de straffrättsliga åtgärder som används för att hantera och förebygga brottslighet bland unga. Kontroll- och säkerhetsdiskursen har fokus på restriktiva straffrättsliga resonemang där allmänprevention är mer prevalent än individualprevention. Diskursen framhäver en ökad stränghet i straff som ett nödvändigt medel för att upprätthålla ordning och säkerhet, och påvisar hur lagstiftningen succesivt skärpts för att möta vad som ses som ett växande hot mot samhället. I motsättning går rättighet och rehabiliteringsdiskursen i linje med straffrättsliga resonemang av progressiv karaktär med mer fokus på preventivteoretiska resonemang. Rättighetsdiskursen betonar de mänskliga rättigheterna för unga under ett frihetsberövande, där fokus finns vid de individualpreventiva resonemangen. Rehabiliteringsdiskursen kompletterar rättighetsdiskursen genom att beskriva och lyfta fram vikten av integrerad vård, behandling och uppföljning som centrala delar i straffpåföljdens utformning. Denna diskurs framhäver det kritiska behovet av att särskilt anpassa åtgärder och uppmärksamhet åt de ungas psykologiska, biologiska och sociala förutsättningar. Där det inom båda dessa samtidigt synliggörs olika restriktiva inslag inom straffrätten.

Dessa diskurser speglas i den språkliga utformningen av utredningen. Användningen av passiva och aktiva konstruktioner, olika modaliteter samt konsistensen i terminologi är alla delar som spelar stor roll i hur informationen framställs och tolkas. Till exempel tenderar texten att använda passiva konstruktioner för att dölja de handlingskraftiga aktörerna, vilket kan skapa ett intryck av att processer är oundvikliga eller självdrivna. Samtidigt pekar den objektiva framställningen av policyförändringar på en tendens att se lagstiftning som en mekanisk och rationell process, fri från subjektiva värderingar eller individuella beslutsfattares inflytande. Intertextualiteten genom analysen visar på hur andra texter och material såsom andra utredningar eller hänvisning till forskning används för att förstärka och underbygga resonemangen och argumenten inom SOU (2023:44). Vad som även kan identifieras med det är hur utredningen är en med och reproducerar rådande diskurser och bidrar även till att befästa dem. Sammanfattningsvis ger analysen en detaljerad bild av de underliggande värderingarna och antaganden som formar lagstiftningen kring unga lagöverträdare.

5.4 Resultat

Efter presentation av analysen kan studiens resultat sammanfattas i denna textdel som besvarar studiens frågeställningar:

1. Vilka diskurser om rättvisa och säkerhet kan urskiljas i diskussionen om ungdomsfängelse samt hur förs de straffrättsliga resonemangen inom dessa diskurser i statliga offentliga dokument?
2. Hur beskrivs unga lagöverträdare inom olika diskurser och narrativ i statliga offentliga dokument?
3. Vilka behov tillskrivs unga lagöverträdare ha inom statliga offentliga dokument?

Med hjälp av Faircloughs tredimensionella analysmodell har de tre frågeställningarna besvarats där första frågeställningen ledde fram till en identifiering av de tre tidigare presenterade diskurserna om rättvisa och säkerhet; *kontroll- och säkerhetsdiskursen*, *rättighetsdiskursen* och *rehabiliteringsdiskursen*. Vidare har den andra frågeställningen även besvarats där unga lagöverträdare inom diskurserna både framställs som potentiella hot mot samhällsordningen och i behov av vård och skydd. Tredje frågeställningen härledde till att se hur utredningen beskriver att unga lagöverträdare inte kan jämföras med andra lagöverträdare med tanke på

hur de ännu inte är lika utvecklade neurologiskt samt hur deras rättigheter behöver säkerställas utifrån både mänskliga rättigheter och barnkonventionen.

Analysen visar vidare på en ofta använd passiv form i beskrivningarna av unga lagöverträdare, vilket bidrar till en objektifiering och abstraktion av informationen och kan framställa språket som mer vetenskapligt eller allmängiltigt. I rättighetsdiskursen förekommer dock aktiv form dubbelt så ofta, vilket antyder ett annorlunda narrativ. De identifierade diskurserna har skilda syften och står ofta i konflikt med varandra. Kontroll- och säkerhetsdiskursen framhäver behovet av strängare straff och ordning i linje med restriktiv straffrättspolitik, medan rättighets- och rehabiliteringsdiskurserna fokuserar på vård och skydd av individens rättigheter, oberoende av social bakgrund, vilket går i linje med progressiv straffrättspolitik. Vidare så fokuserar inte kontroll- och säkerhetsdiskursen på unga lagöverträdare som individer vilket härleder till fler ställningstaganden grundade i straffteoretiska och allmänpreventiva resonemang. Rättighets- och rehabiliteringsdiskursen är mer inriktade på individualpreventiva resonemang.

Fortsättningsvis kunde flera olika behov som utredningen tillskriver de unga lagöverträdarna identifieras, där dessa behov grundades i syftet att öka möjligheten till att bryta ett kriminellt beteende. Ett behov som presenterades är hur den unga lagöverträdaren har rätt till att bibehålla kontakt med sitt sociala nätverk, så länge inte ansvarande myndighet finner kontakten hämmande för den unge. Ett annat behov som unga lagöverträdare tillskrivs är hur de behöver komma bort från brottslighet så de sedan kan få behandling och rehabiliteras för att återanpassas in till samhället. Sammantaget kan det urskiljas hur det sociala nätverket anses ha en hämmande effekt på den unga lagöverträdarens möjlighet till att rehabiliteras, där det således anses nödvändigt och behövt att bryta dessa sociala kontakter för att återanpassas till samhället.

6. Diskussion

Detta kapitel inleds med en teoretisk reflektion, vilket utgör den tredje och sista dimensionen, social praktik av Faircloughs modell. Därefter följer ett avsnitt där studiens resultat jämförs med forskningsfältet som presenterades tidigare i studien. Vidare presenteras en diskussion av studiens helhet för att sedan avslutas med en diskussion kring olika begränsningar som kan ha påverkat resultatet.

6.1 Teoretisk reflektion

Faircloughs tre dimensioner: text, diskursiv-, och social praktik, där två dimensioner har presenterats under analys och resultat medan den tredje, social praktik, behandlas här. Hanteringen av unga lagöverträdare är komplex och involverar både juridiska och sociala system. Den sociala praktiken är djupt rotad i samhällliga diskurser som påverkar synen på och hanteringen av ungdomsbrott. Dessa diskurser är mångfacetterade och präglas av både medkänsla och kontroll, där unga ses som både offer och potentiella hot mot samhällsordningen. Diskurserna som framkommit i empirin reproducerar rådande diskursordning där åtaganden uppfattas som självklara. Fairclough (2015) betonar att ideologier omger oss ständigt, präglar vårt tänkande och formar både individer och maktstrukturer. Vi har identifierat liberalism som en framträdande ideologi i SOU:n, vilket kommer att behandlas mer ingående senare.

Även om utredningen lyfter det som en komplex uppgift att rättvist skildra målgruppen som döms till slutet ungdomsvård, målas det genomgående i utredningen upp en stämplande stereotyp av den unga lagöverträdaren. Denna stereotyp är oftast en ung man med missbruksproblem eller en neuropsykiatrisk diagnos. Flickor benämns separat som en ovanlig grupp, vilket antyder att de exkluderas från den generella termen "unga lagöverträdare". Detta framhäver en könsbunden och stereotypisk syn på ungdomsbrottslighet, vilket riskerar att cementera och förstärka negativa fördomar, marginalisera dessa ungdomar och fördjupa deras identitet som avvikande. Inom kontroll och säkerhetsdiskursen noteras en minskad särbehandling och reduktion av ungas straff. Denna förändring, som signalerar en övergång mot påföljder som liknar de för vuxna, riskerar att förändra den samhällliga synen på unga lagöverträdare. Enligt Becker (2006) kan detta öka risken för stigmatisering och förstärka negativa stereotyper, vilket leder till en mer "stämplad" identitet för dessa ungdomar.

Utredningen betonar att påföljderna bör vara "tillräckligt ingripande" för att isolera de unga som anses farliga, vilket riskerar att skapa en stämplande bild av dem som mer problematiska

än tidigare. Detta står i kontrast till betoningar på att vårda och ta hänsyn till deras ålder och mognad, vilket ger ett motsägelsefullt narrativ där ungdomarnas särskilda behov kan undergrävas. Utredningen understryker behovet av vård och behandling, vilket antyder att unga lagöverträdare ses som avvikande individer som behöver "omprogrammeras" för att passa in i samhällets normer. Denna stämpling kan individualisera problemen bakom kriminaliteten och koppla dem till ungdomarnas beteende, som missbruk eller psykiska problem. Genom att fokusera på individen som problemets kärna kan bredare samhällsorsaker till kriminalitet förbises, vilket bidrar till en individualiserad och stigmatiserande syn på ungdomsbrottslighet.

Med hjälp av Foucaults (2017) teorier om övervakning och disciplin synliggörs de metoder som används för att forma och styra unga lagöverträdarens beteenden. Strategierna för att upprätthålla ordning och säkerhet visar på en intensiv användning av makt, där rehabilitering och återanpassning ses som nödvändigheter för både de unga och samhället. Dessa mekanismer positionerar staten som en beskyddande men disciplinerande auktoritet, och rationaliserar den omfattande övervakningen och kontrollen av ungdomar genom att betona deras ofullständiga utveckling och behov av vägledning. En genomgripande analys av empirin och social praktik avslöjar olika övervakningsstrategier som speglar och utövar makt i hanterandet av unga lagöverträdare. Där strategierna implementeras för att upprätthålla ordning och säkerhet både inom institutioner och i samhället och syftar att kontrollera och forma ungdomarnas beteenden och identiteter enligt statligt sanktionerade normer. Där påföljderna legitimeras i hur de framställs som mildare alternativ till traditionella frihetsberövanden. Denna praxis tjänar till att korrigera oönskade beteenden och utövar en kontinuerlig, osynlig makt över de unga.

Det underliggande budskapet är att unga lagöverträdare kräver övervakning som skyddar både dem och samhället. Forskning om ungdomars ofullständiga utveckling stärker detta perspektiv och legitimerar omfattande kontroll, baserat på deras uppfattade oförmåga att fatta rationella beslut. Denna diskurs använder vetenskaplig kunskap som maktmedel, vilket minskar ungdomarnas egenmakt och stigmatiserar dem som ständiga mål för disciplinerande insatser. Synen på unga som potentiellt farliga och som risker för samhällsförändring reflekterar Foucaults och Faircloughs idéer om att maktutövning är både repressiv och produktiv. Denna maktstruktur skapar en verklighet där unga lagöverträdare lever under kontinuerlig övervakning och intervention som formar deras identiteter.

Vid analys av utredningen framträder flera aspekter som kan tolkas genom ett marxistiskt kritiskt perspektiv. Fattigdom och socioekonomisk utsatthet pekats ut som riskfaktorer för

kriminalitet, men diskussionen om hur dessa faktorer kan elimineras saknas. Tyson (2015) framhåller att socioekonomisk utsatthet är resultatet av historiska och materiella omständigheter, vilket belyser den kritiska teorins syn på strukturella orsaker till samhällsproblem. Unga lagöverträdare ses som offer för ett ekonomiskt system som prioriterar kapitalackumulation framför individuell välfärd och social rättvisa, där socioekonomiska klasser och ekonomiska maktstrukturer är avgörande för förståelsen av individens beteende och villkor. Utredningen lyfter även fram problematisk skolgång som en riskfaktor för kriminalitet, vilket enligt marxismen speglar de rådande socioekonomiska strukturerna. Barn i socioekonomiskt utsatta områden, där kriminaliteten blir allt våldsammare, anses löpa större risk att dras in i brottslighet, vilket motiverar en politisk samsyn om strängare kriminalpolitik. Marxismen förespråkar ett skifte av skuldbördan från individen till samhället och efterlyser en förändring av samhällsstrukturerna för att effektivt bekämpa orättvisor och ojämlikhet. Vidare så nämndes det tidigare hur en stigmatiserande syn på ungdomsbrottslighet härleder från att förklara problemet utifrån individen, vilket marxismen tar starkt avstånd ifrån och snarare påpekar hur det inte är individen som ska klandras utan samhället som stort och makten.

Genom att tillämpa teorier och undersöka den sociala praktiken synliggörs den komplexa interaktionen mellan de sociala systemen som hanterar unga lagöverträdare, förankrad i samhälleliga diskurser. Diskurserna porträtterar unga som både offer och potentiella hot, vilket speglar en mångdimensionell syn på ungdomsbrott. Marxistiska inslag var inte så tydliga genom samtliga diskurser, dock med perspektivet teorin kan ge oss så kan det identifieras hur socioekonomiska faktorer spelar en roll i stämplingen av unga lagöverträdare. Där ett mönster var att unga från socioekonomiskt svagare miljöer kan antas stämplas hårdare, vilket pekar på en djupare strukturell bias i rättssystemet. Diskurserna framhäver även en liberalistisk ton i det uttrycka behovet av rehabilitering och rättigheter, vikten av utbildning och stöd för återintegrering av unga lagöverträdare till samhället, men stöter på utmaningar när detta ställs mot samhällets behov av säkerhet. Trots den liberalistiska tonen så är det av vikt att poängtera hur barnens rättigheter ges utrymme att fråntas dem av den ansvarande myndigheten vilket synliggör hur det alltid finns en makt ovan de unga lagöverträdarna vars intresse företräder barnens. Foucaults perspektiv på övervakning och disciplin används för att analysera hur staten både skyddar och disciplinerar unga, med övervakningssystem som sträcker sig bortom institutionella väggar. Sammantaget visar analysen hur ungdomsbrottslighet hanteras genom en komplex blandning av sociala, ideologiska och institutionella krafter.

6.1.1 Liberalism

Som tidigare nämnt både under detta kapitel men även tidigare i texten så finner Fairclough det av stor vikt att identifiera de underliggande ideologierna som färgar diskurserna. I analysen fann vi liberalismen som dominerande ideologi. Liberalismen förordar för politiska strukturer baserade på individens behov och önskemål, och framhåller viktiga friheter såsom tanke-, yttrande- och handlingsfrihet som grundläggande för både personlig och samhällsmässig utveckling. Denna ideologi stödjer gradvisa, demokratiska förändringar för att undvika våld och utopiska samhällsbyggen, en syn influerad av Karl Popper (Larsson 2014, ss. 31, 33–36). Bobbio (1994, ss.18–19) belyser hur frihet och makt är två antitetiska termer där ifall makten växer hos en individ så påverkas en annans frihet negativt. Författaren presenterar även hur staten är ett nödvändigt ont, som således bör göra så pass litet intrång i individers handlingsutrymme som möjligt. Halldenius (2011, ss.132–133) lyfter även hur det finns flera olika konflikter inom liberalismen där olika rättigheter och friheter kan krocka, samt vems rättigheter som ska prioriteras i de fall en krock sker. Författaren lyfter tankar kring om hur staten och, således makten, kan säkerställa rättigheter och ett rättvist samhälle när det inte är tydligt vad som egentligen är rättvist.

I analysen av SOU:n framträder flera inslag av liberalism, där den liberala synen på individens frihet och autonomi genomsyrar. Den presenterade krocken mellan frihet och makt kan också identifieras. Utredningen föreslår att ungdomsfängelserna ska integrera återfallsförebyggande inslag, vilket utifrån ett liberalistiskt perspektiv tolkas som en strävan att skydda individen från överdrivet statligt ingripande, i balans med samhällets behov av ordning och säkerhet. Vidare betonas vikten av att upprätthålla de unga lagöverträdarnas rättigheter under frihetsberövandet, med erbjudanden om skolgång och sysselsättning utan tvång, vilket reflekterar en liberal hållning där individens autonomi och självbestämmande är centrala. Samtidigt begränsas de unga lagöverträdarnas frihet ju mer makt som tillskrivs de som ansvarar för verkställigheten, som exemplifieras genom möjligheten att begränsa vem den unga lagöverträdaren ska ha kontakt med under verkställighetstiden. Fortsättningsvis så kan den liberalistiska tonen ses i hur ett frihetsberövande av denna grad är tänkt som en sista utväg. Där inget annat är tillräckligt ingripande, vilket påvisar hur makten vill undvika att utsätta unga lagöverträdare för onödig maktutövning. Liberalismens betoning på jämlikhet genomsyrar utredningen när flickors rättigheter lyfts fram trots att de utgör en minoritetsgrupp. Utredningens rekommendation om att öppna särskilda avdelningar enbart för flickor, även om de inte förväntas att fyllas, illustrerar en strävan efter jämlikhet och inkludering. Dessutom inkluderas barns röster genom intervjuer

med ungdomar som har erfarenhet av sluten ungdomsvård, vilket reflekterar en liberal värdering om vikten av individens röst och erfarenheter. Denna praxis balanseras dock med samhällets säkerhetsbehov, där barns rättigheter kan begränsas om samhällets säkerhet prioriteras.

Vår studie granskar kritiskt diskurserna om unga lagöverträdare, där de ses antingen som offer för omständigheter eller som medvetna förövare och hot mot social ordning. Denna dualism speglar liberalismen med sitt fokus på strängare straff, rehabilitering och individens rättigheter. Vi identifierade de underliggande ideologiska antagandena som styr samhällets hantering av dessa ungdomar och förstärker befintliga diskurser, vilket påverkar lagstiftning och praxis inom kriminalpolitiken. Dessa diskurser formar aktivt sociala strukturer och maktrelationer, där liberalismens fokus på individuella rättigheter och friheter påverkar lagstiftning och sociala normer kring ungdom och brottslighet samt samhällets syn på och interaktion med unga lagöverträdare.

6.2 Studiens resultat i förhållande till tidigare forskning

I kapitel två presenterades tidigare forskning om påföljdssystemens två riktningar. Utredningens förslag om införande av ungdomsfängelse liknar strategier i Danmark och England, där fokus ligger på att skydda den laglydiga befolkningens säkerhet (Damsa, 2023; Hughes, 2011), vilket även går i linje med Cate och HoSang (2018) som betonar fängelsets skyddande syfte. Utredningen framhäver Sveriges restriktivare riktning med minskad särbehandling och straffreducering för unga lagöverträdare, i linje med Australiens straffinriktade approach som fokuserar på straff snarare än orsaker till brott (Hutchinson, 2015). I studiens diskurser framträder den minskade särbehandling och en individualistisk syn, där ungdomar betraktas som bärare av problematiken som lett till avvikande beteenden, medan samhällets roll i processen mot kriminalitet förbises. Liknande argument för bestraffning återfinns i de diskurser som Taylor (2022) beskriver, som liknar Foucaults resonemang om disciplin. Samhällets skyldighet att separera lagbrytare från den laglydiga befolkningen och utöva nödvändig kontroll, legitimerar användningen av fängelse och stödjer samhällets osynliga maktutövande. Detta betraktas som naturligt och det rätta vid brott, men detta påverkas av sociala förväntningar. För att ungdomsfängelse ska anses rimligt krävs en förändrad syn på målgruppen. Utredningen betonar att en så pass inskränkande påföljd som ungdomsfängelser enbart ska användas som sista utväg vid grova brott. Detta stämmer överens med tidigare

forskning som identifierar två skilda grupper av lagöverträdare, där vissa förtjänar hårdare straff än andra (Cate & HoSang 2018; Beckett, Reosti & Knaphus 2016).

Utredningens förslag antyder att Brown och Schepts (2017) resonemang, som förespråkar minskad användning av frihetsberövande påföljder och fokus på faktorer som hälsa, utbildning, ekonomi och social rättvisa, inte har antagits. Snarare indikerar förslagen en motsatt riktning. Däremot framgår det att utredningens förslag innebär en dubbelriktad strategi som ämnar till att bevara Sveriges vårdande perspektiv och placerar oss i en mittpunkt mellan hårdare straff och preventiva insatser, och innebär en kombination av både restriktiv och progressiv straffrättspolitik. Tidigare forskning illustrerar länder med befintliga påföljdssystem av progressiv karaktär. Lahti (2017) noterar Finlands minskning av fängelsestraff, i motsats till utredningens förslag. Carbonell et al. (2023) visar att Colombia följer Finlands rehabiliterande inriktning, liknande utredningens förslag för utformningen av ungdomsfängelser i Sverige. Dock särskiljer sig det colombianska systemet något, det saknar terapeutiska åtgärder, vilket kontrasterar utredningens betoning på behandling och stödsamtal. Ett unikt inslag för Colombia är att unga lagöverträdare förväntas återställa skador de orsakat.

Vidare synliggör Banekos och Merlos (2019) att USA har ett ungdomsfängelsesystem som i sin konkreta utformning liknar utredningens förslag, ungdomsfängelser med ökat fokus på behandling, barnperspektiv och vård. Trots detta är en direkt jämförelse med USA problematisk på grund av att vissa delstater fortfarande tillämpar livstidsstraff för unga lagöverträdare, en praxis som avviker avsevärt från den svenska kontexten. Det innebär att även om de har implementerat större inslag av behandling och vård, står de fortfarande i stark kontrast till Sverige. Trots skillnaderna närmar sig Sverige och USA varandra, då Sverige föreslår en mer restriktiv straffrättspolitik medan USA integrerar fler inslag av en progressiv straffrättspolitik.

I kontrast till tidigare forskning bidrar vår studie med en svensk kontext. Vi synliggör diskurser inom den pågående lagdebatten om ungdomsfängelser i Sverige, till skillnad från forskning som fokuserar på internationella befintliga system. Vår studie visar att Sverige rör sig mot en mittpunkt mellan restriktiv och progressiv straffrättspolitik, vilket skiljer sig från andra länders tydligare inriktning. Om denna utveckling kommer hålla i sig på sikt går inte att uttala sig om, utan det får tiden utvisa.

6.3 Diskussion kring studiens helhet

Denna studie presenterar insikter kring diskurser om unga lagöverträdare och straffrättspolitiken i Sverige genom att analysera SOU 2023:44 med tillämpning av det teoretiska ramverket. Studien visar hur maktdynamiker och socioekonomiska strukturer formar lagstiftning, vilket är väsentligt för att förstå både nuvarande och framtida riktningar inom svensk kriminalpolitik. Förändringar såsom avskaffandet av straffreducering för unga över 18 år speglar ett skifte i samhällets syn på ansvar och straff. Detta skifte återspeglas även i den bredare politiska och samhälleliga debatten, vilket kan ses i hur statsminister Ulf Kristersson beskriver ett paradigmskifte i svensk politik mot stärkt brottsbekämpning och försvarets upprustning (Regeringskansliet, 2024). Resultaten indikerar att detta inte är ett isolerat fenomen, utan del av en större trend mot hårdare straffrättsliga åtgärder och en förskjutning från rehabilitering till ansvarstagande.

Denna trend, som sträcker sig över olika grupper och samhällskontexter, framhäver att våra studieresultat är högt överförbara och relevanta inom kriminalpolitikens område, både för andra grupper och kontexter, inklusive vuxna lagöverträdare och internationellt. Den kunskap vi har samlat in är därmed av stor vikt för framtida forskning inom kriminalpolitiken, särskilt för att förstå hur olika populationer påverkas av kriminalpolitiska diskurser och deras inverkan på samhällsnormer. Dessutom är studiens resultat överförbara, om än i mindre utsträckning, till en bredare samhällskontext. Genom att undersöka om liknande trender kan observeras hos andra grupper som är föremål för frihetsberövande åtgärder, såsom de som omfattas av LPT (SFS 1990:52), LVM (SFS 1988:870) och LVU (SFS 1990:52), kan vi få ytterligare insikter om hur lagöverträdare betraktas i jämförelse med dem och hur detta kan påverka deras ställning inom samhället.

Detta skifte kan även komma att ha stora konsekvenser för det sociala arbetet. Socialarbetare, som traditionellt sett har haft en central roll i att erbjuda stöd och rehabilitering till unga lagöverträdare, kan tvingas anpassa sina metoder för att arbeta inom de begränsningar som straffpolitiken skapar. Vilket kan innebära att resurserna omfördelas från rehabiliteringsinsatser till övervaknings- och kontrollåtgärder, vilket i sin tur kan minska effektiviteten av deras insatser. Detta riskerar att skapa en snedvridenhet där straffande åtgärder prioriteras framför förebyggande och rehabiliterande insatser, vilket i längden kan försvåra arbetet med att bryta den onda cirkeln av brottslighet och återfall.

En överraskande insikt var hur tydligt det genomgående temat var kring användningen av passiv och aktiv form vid transitivetsanalys. Utredningen var konsekvent i att använda sig av formuleringar där handlingsförmåga inte tillskrivs de unga lagöverträdarna, i de satser som använde sig av aktiv form för de unga lagöverträdarna efterföljde oftast någon form av gardering som tillskrev berörande myndighet den slutgiltiga handlingsförmågan. Det är endast möjligt att spekulera huruvida detta har skett med avsikt eller inte men oundvikligen syns det hur unga lagöverträdare hamnar i en situation där de utsätts av makt. Fortsättningsvis så påvisade ordvalsanalysen hur det inte var konsekvent hur unga lagöverträdare benämndes. De kallades ”barn”, ”barn och unga”, ”ungdomar” och även ”unga män” inom utredningen. Detta ger således ett narrativ där det blir otydligt att det faktiskt är minderåriga barn som diskuteras eller beskrivs i utredningen vilket kan påverka tolkningen läsaren gör, eftersom det finns olika associationer och betydelser bakom exempelvis ”barn” och ”unga män”.

Vidare så kan det ses vid identifiering av diskurserna hur kontroll och säkerhetsdiskursen har mer resonemang kring straffteori än preventivteori där även Foucaults tankar och perspektiv kring övervakning och disciplin kan urskiljas mer inom denna diskurs än de andra. Kontroll och säkerhetsdiskursen har inte samma fokus på individerna vilket kan förklara varför denna diskurs även inte berör preventivteoretiska resonemang på liknande sätt. Rehabiliterings- och rättighetsdiskursen har större intresse för individerna och hur de behandlas eller möts av straffsystemet, vilket även härleder till att det sker naturligt hur preventivteoretiska resonemang tar mer plats än straffteoretiska. Fortsättningsvis så ger fokuset på individen mer insikter som kan ses utifrån stämplingsteorin där även marxismen kan tillämpas mer som verktyg för att ifrågasätta diskursernas individfokus.

Resultatet bör tolkas med försiktighet baserat på metodvalet, det teoretiska ramverket och valet av empiri. Kritisk diskursanalys innebär att mycket av analysen beror på forskarens tolkning. Våra tankar och tolkningar av de lingvistiska dragen i utredningen har lett till identifieringen av diskursordningen och studiens resultat. Det teoretiska ramverket påverkar också perspektivet vid analysen, och andra teorier kunde ha gett andra resultat. Även om de teoretiska perspektiven indikerar samband mellan makt, ekonomi och kriminalpolitik, behövs mer forskning för att utforska dessa dynamiker och deras konsekvenser i praktiken. Vidare var det svårt att hitta tydliga argument mot införandet av ungdomsfängelse inom utredningen, då direktiven fokuserade på att undersöka möjligheterna till strängare frihetsberövande påföljder för unga lagöverträdare.

6.4 Studiens begränsningar

I detta avsnitt reflekterar vi över studiens begränsningar. Studiens metodologi baserades på Faircloughs tredimensionella analysmodell som gav vissa riktlinjer men saknar ett tydligt ramverk, vilket kan ha påverkat studiens resultat. Vidare var en central begränsning med denna studie hur flera olika teoretiska perspektiv som opererar på olika analytiska nivåer försökts att kombineras. Det var huvudsakligen Foucaults teori och Beckers teori som var svåra att integrera på ett sammanhängande sätt tillsammans med Faircloughs tredimensionella modell. Faircloughs tillvägagångssätt är rotat i marxistisk teori och syftar till att belysa hur språk och maktrelationer interagerar för att reproducera sociala strukturer och ojämlikheter. Å andra sidan erbjuder Foucault en mer dynamisk och diffus förståelse av makt, där makt betraktas som något som är allestädes närvarande och spritt genom olika samhällsliga institutioner och praktiker. Foucaults analys av övervakning och disciplin belyser hur makt utövas genom subtila och ofta osynliga mekanismer som påverkar individer på en djupgående nivå. Stämplingsteorin belyser hur sociala etiketter och stereotyper påverkar individens självuppfattning och beteende vilket härleder till ett mikroperspektiv vilket skiljer den från de två tidigare nämnda perspektiven som har fokus på breda samhällsstrukturer eller maktmekanismer.

I ett försök att förtydliga dessa teorier som var en metodologisk utmaning så har vi försökt hålla en tydlig distinktion mellan de olika teoretiska perspektiven under analysen. Faircloughs modell användes primärt för att undersöka diskurser och deras relation till maktstrukturer. Foucaults teori om övervakning och disciplin användes för att förstå de institutionella kontexterna som påverkar diskurserna och för att identifiera hur makten använder sig av dessa verktyg. Stämplingsteorin användes för att bibehålla fokus på individen, den unga lagöverträdaren, för att se vad för potentiella utfall som kan påverka individen. Teorin har även använts för att identifiera vilken stämpling som kan synliggöras inom empirin. Trots dessa ansträngningar kvarstår en viss begränsning i studiens förmåga att helt integrera dessa perspektiv på ett sömlöst sätt. Det finns en risk att analyserna framstår som fragmenterade eller att vissa nyanser i respektive teori inte fullt ut kommer till sin rätt. Därför är det viktigt att erkänna att denna studie erbjuder en mångfacetterad men potentiellt splittrad bild av det undersökta fenomenet. Vidare forskning kan behöva fördjupa sig i en av dessa teoretiska ramverk för att uppnå en mer homogen och fokuserad analys. Vi anser dock att denna mångfald av perspektiv också berikar studien genom att belysa olika aspekter.

Tids- och resursbegränsningar påverkade också studiens omfattning och djup. Vi begränsade vårt material till en enda SOU och inkluderade inte alla dess kapitel, urvalet kan potentiellt begränsat oss från att identifiera ytterligare relevanta diskurser att analysera. Vår bristande erfarenhet med den använda metoden och dess empiriska utformning ledde till att en betydande mängd tid spenderades på att lära oss metoden och genomföra analysen, vilket begränsade effektiviteten i genomförandet och djupet i vår analys. En större förförståelse hade möjliggjort en effektivare process och djupare insikter. Slutligen, forskningsfältets begränsade fokus på ungdomsfängelse och motiv för frihetsberövande påföljder i Sverige, där tidigare forskning saknas, kan också ha påverkat vår analys. Denna brist på forskning hindrade oss från att ha en bredare förståelse av ämnet som hade kunnat influera våra resultat.

7. Slutsatser

I det kommande kapitlet sammanfattas studiens slutsatser som bygger på de diskurser som identifierats i SOU 2023:44. Det finns flera olika slutsatser som kan härledas från analysen och resultatet i studien. En är från ett genusperspektiv där flickor tillsynes inte tillskrivs tillhöra ”unga lagöverträdare” i samma utsträckning som pojkar. Vilket tydliggjordes i hur det finns egna textstycken ämnade för att beskriva hanteringen av flickor som skulle bli aktuella för frihetsberövande påföljder. Vidare är en annan konklusion från studien hur det inte varit konsekvent i utredningen kring framställningen av målgruppen, där olika ord som kan associeras till individer äldre än 18 år har använts i kontexter där minderåriga beskrivs. Fortsättningsvis kunde olika språkliga strategier utläsas, som hur en passiv form och objektiv modalitet användes för att legitimera de olika framställningarna inom utredningen, vilket var tydligast i kontroll- och säkerhetsdiskursen. Passiv form dominerande diskurserna, det som dock gick att utläsa var hur aktiv sats användes dubbelt så ofta vid subjektiv modalitet, vilket härleder att när åsikter presenterades så nämndes även aktören. En ytterligare slutsats som kan utläsas är hur barn och unga som frihetsberövas tydligt tillskrivs rättigheter, men att dessa rättigheter kan villkoras eller påverkas av en utomstående person eller myndighet. Där det således blir tydligt hur barnen konstant är påverkade av en ovanstående makt.

Studien visar att unga lagöverträdare behöver hjälp för att bryta sin kriminalitet och kräver adekvat stöd, rehabilitering och upprätthållande av skadefria sociala kontakter. Det framhålls att de bör avtjäna sina straff isolerade från vuxna för att skydda deras utveckling. Även om de framställs som individer med specifika riskfaktorer, saknas diskussion kring systematiska eller strukturella orsaker till deras kriminalitet. Narrativet kring unga lagöverträdare är motstridigt, där de både ses som offer för strukturella maktstrukturer som kräver särskild vård och stöd, samtidigt som de betraktas som potentiellt farliga för samhället. Denna dubbelhet speglar en förändring från tidigare policyer som föredrog alternativ till fängelse, till dagens mer restriktiva kriminalpolitiska synsätt. Det blir även synligt inom dessa narrativ hur vårdperspektivet, som varit en central del av den svenska välfärden länge, inte frångås vid ett införande av ungdomsfängelse. Utan Sverige positionerar sig snarare i en mittpunkt mellan hårdare straff och vårdande insatser. Genom att belysa dessa diskurser och narrativ bidrar studien till en djupare förståelse av hur unga lagöverträdare framställs och hur behovet av trygghet målas upp inom samhällliga diskurser.

En annan slutsats är hur diskurserna består av ambivalenta straffrättsliga resonemang, då de innehåller både restriktiva och progressiva tankar kring både straffteori och preventivteori. Å ena sidan beskrivs ungdomsfängelser ur ett restriktivt perspektiv som ett verktyg för att skydda samhället och upprätthålla lag och ordning. Å andra sidan framställs syftet med att fängsla unga lagöverträdare inte enbart som en hämndaktion utan som en strategi för att främja rehabilitering, med betoning på att ungdomsfängelserna ska ha progressiva inslag. Där både allmän- och individprevention kan synliggöras inom diskurserna oavsett om de har en mer restriktiv eller progressiv ton. Vi ser utredningens förslag, med dess tvådelade intresse, som tämligen naturligt, då SiS, den nuvarande myndigheten för verkställandet av frihetsberövande påföljder för unga, har en tydlig progressiv inriktning mot vård. Detta understryker vårdens integrering inom det svenska rättssystemet, i linje med principerna inom den svenska välfärden. Att avvika från dessa principer och lämna det vårdande tänket skulle vara en stor omstrukturering av de etiska och moraliska grundpelarna som utgör vårt samhälle.

7.1 Framtida forskning

Denna studie har undersökt olika narrativ och konstruktioner kring lag och ordning, straffrätt samt unga lagöverträdare för att erbjuda insikter i den kriminalpolitiska utvecklingen i Sverige. Vi identifierar en pågående konflikt mellan intressen, där vissa argumenterar för en restriktiv straffrättspolitik med fokus på ordning och säkerhet, medan andra förespråkar rehabiliterande åtgärder och individualprevention. Studien föreslår att framtida forskning bör inkludera en djupare analys av flera SOU-utredningar genom kritisk diskursanalys för att utforska eventuella förändringar över tid och undersöka om dessa dokument avskriver aktörskap på liknande sätt. Det kan också vara intressant att jämföra diskurser i media med de i myndighetsdokument för att se hur de påverkar varandra och undersöka de långsiktiga effekterna på de berörda individerna. En avslutande reflektion är om det är ett hårdare samhälle som leder till hårdare straff, eller om det är hårdare straff som skapar ett hårdare samhälle?

Referenser

Alvehus, J. (2023) Skriva uppsats med kvalitativ metod: en handbok. (3. uppl.). Stockholm: Liber.

Andersson R., och Nilsson R. (2017) Svensk kriminalpolitik. (2. uppl.). Stockholm: Liber.

Becker, H. (2006). Utanföör: avvikandets sociologi. Lund, Sverige: Arkiv.

Beckett, K., Reosti, A. and Knaphus, E. (2016) The End of an Era? Understanding the Contradictions of Criminal Justice Reform, *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 664(1), ss. 238-259.

doi:10.1177/0002716215598973

Benekos, P. J., & Merlo, A. V. (2019). A Decade of Change: Roper v. Simmons, Defending Childhood, and Juvenile Justice Policy. *Criminal Justice Policy Review*, 30(1), ss. 102-127.

doi:10.1177/0887403416648734

Bobbio, N. (1994). Liberalism och demokrati. Övers. Rosenberg, E. Göteborg: Daidalos.

Boréus, K. & Bergström, G. (2018). Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text och diskursanalys. (4. uppl.). Lund: Studentlitteratur.

Brown, M. and Schept, J. (2017) New abolition, criminology and a critical carceral studies, *Punishment & society*, 19(4), ss. 440–462.

doi: 10.1177/1462474516666281

Carbonell, Á., Georgieva, S., Navarro-Pérez, J.-J & Botija, M. (2023) From Social Rejection to Welfare Oblivion: Health and Mental Health in Juvenile Justice in Brazil, Colombia and Spain, *International journal of environmental research and public health*. 20(11), ss.1–18.

DOI: 10.3390/ijerph20115989

Cate, S. and HoSang, D. (2018) ‘The better way to fight crime’: Why fiscal arguments do not restrain the carceral state, *Theoretical criminology*, 22(2), pp. 169-188.

doi: 10.1177/1362480617690801

Damsa, D. (2023). 'This is not what I signed up for' – Danish prison officers' attitudes towards more punitive penal policies. *Punishment & Society*, 25(2), ss. 430-448.
doi:10.1177/14624745211068870

Fairclough, N. & Vlebooks (2010) *Critical discourse analysis the critical study of language*. 2 uppl., Harlow: Longman (Longman applied linguistics).

Fairclough, N. (1992) *Discourse and social change*. Cambridge: Polity.

Fairclough, N. (2015) *Language and power*. 3 uppl., London: Routledge.

Foucault, M (2017). *Övervakning och straff: fängelsets födelse*. Övers. Bjurström, C. G. 5. översedda uppl., Lund: Arkiv

Halldenius, L. (2011). *Liberalism*. 2., rev. uppl. Malmö: Bokbox.

Hilte, M. (1996). *Avvikande beteende: en sociologisk introduktion*. Lund: Studentlitteratur.

Hradilova Selin, K. (2021). *Dödligt skjutvapenvåld i Sverige och andra europeiska länder*. Brottsförebyggande rådet.

<https://bra.se/publikationer/arkiv/publikationer/2021-05-26-dodligt-skjutvapenvald-i-sverige-och-andra-europeiska-lander.html>

Hughes, N. (2011). Young people 'as risk' or young people 'at risk': Comparing discourses of anti-social behaviour in England and Victoria. *Critical Social Policy*, 31(3), ss. 388-409.
doi:10.1177/0261018311405011

Hutchinson, T. (2015) 'A Slap on the Wrist'? The Conservative Agenda in Queensland, Australia, *Youth justice*, 15(2), ss. 134–147.
doi: 10.1177/1473225414557320

Johannessen, A., Tuffte, P.-A. & Christoffersen, L. (2020) *Introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. (2. Uppl.) Stockholm: Liber.

Lahti, R. (2017), "Towards a more efficient, fair and humane criminal justice system: Developments of criminal policy and criminal sanctions during the last 50 years in Finland",

Cogent Social Sciences, 3(1), ss. 1-9.
doi.10.1080/23311886.2017.1303910

Larsson, R. (2014) Politiska ideologier i vår tid. Upplaga 8. Lund: Studentlitteratur.

Payne, M. (2021) Modern teoribildning i socialt arbete, Stockholm: Natur och kultur.

Regeringskansliet (2023) Utredningsförslag om inrättande av särskilda ungdomsfängelse.
<https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2023/08/utredningsforslag-om-inrattande-av-sarskilda-ungdomsfangelser/> [2024-03-30].

Regeringskansliet (2024) Paradigmskiftet i svensk politik har påbörjats.
<https://www.regeringen.se/debattartiklar/2024/01/paradigmskiftet-i-svensk-politik-har-paborjats/> [2024-05-08]

SOU 2023:44. En översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för unga. Stockholm: Justitiedepartementet

Winther Jørgensen, M. & Phillips, L. (2000) Diskursanalys som teori och metod. Lund: Studentlitteratur.

Taylor, S. (2024) Deconstructing imprisonment: Exploring sentencing discourses in the District Court of New South Wales, *Criminology & criminal justice*, 24(2), ss. 379-394.
doi:10.1177/17488958221117922

Tyson, L. & ProQuest (2015) *Critical theory today: a user-friendly guide*. (3.uppl.)

Vetenskapsrådet (2017). *God Forsknings sed* [Elektronisk resurs]. (Reviderad utgåva). Stockholm: Vetenskapsrådet.

Ågren, J. (2021) *Brott och straff: en grundbok i straffrätt*. (2. Uppl.). Stockholm: Norstedts juridik.